גמרא
רש"י תוס'

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

מחולק חינם
לזיכוי הרבים

גליון 82 | יומא מ"ח. – ע"ז: | סיון תמוז התשפ"א

דיני חפינת הקטורת

כתיב "ולקח מלוא המחתה גחלי אש מעל המזבח, ומלוא חפניו קטורת סמים דקה". לעיל נתבארו דיני לקיחת הגחלים מעל המזבח, וחלק מדיני חפינת הקטורת, ולהלן יבוארו עוד מדיני חפינת הקטורת.

מ"ח. מלוא חפניו היינו לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות צף בגובה מעט.

רב פפא מסתפק אם גם בחפינה בין הביניים (-בין האצבעות) שבאמצע הוי ספק כמו בקמיצה, או שכאן מביא הכל, דכתיב "מלוא חפניו והביא", תיקו.

נתפזר ממלוא חפניו- בקבלת דם קרבן אם נשפך על הרצפה מצואר הבהמה פסול, דכתיב "ולקח מדם הפר" -דם מהפר יקבלנו, וקסבר גורעין ומוסיפין ודורשין. ואם נשפך מן הכלי ואספו כשר. ורב פפא מסתפק בנתפזרה הקטורת ממלוא חפניו אם יכול לאסוף, האם ידו כצואר הבהמה או ככלי, תיקו. ואין להוכיח שידיו אינם ככלי שרת ממה שהכה"ג לא מכניס את הקטורת בחפניו ועליה המחתה, וכשמגיע ירפה ידיו קצת זו מזו באופן שרק הקטורת תפול לרצפה, ואח"כ יניח את המחתה בקרקע ויגביה את הקטורת בידיו ויתננה על הגחלים, דאפילו אם ידיו ככלי שרת ואין הקטורת נפסלת כשנפלה ואספה, מ"מ אין לעשות כך לכתחילה בכל שנה, דאפילו לפני מלך בשר ודם אין עושים כך. (תוד"ה או). (קבלת דם היא מדם הנפש -דם קילוח שהנפש יוצאת בו, ולא מדם העור ולא מדם התמצית, דכתיב "מדם הפר", וצריך לקבל את כל הדם דכתיב "ואת כל דם הפר ישפוך").

טבול יום שנגע במקצת הקטורת שבכלי פסל את כולה כיון שהכלי קידש את הקטורת קדושת הגוף, (כמו בסולת וקטורת של שאר השנה ולבונה וגחלים), וכן לינה פוסלת את הקטורת. רש"י שואל למה הגמ' לא הוכיחה שמהא דתנן במעילה שקומץ לבונה קטורת מנחת כהנים מנחת כהן משוח ומנחת נסכים מועלים בהם משהוקדשו, קדשו בכלי הוכשרו ליפסל במחוסר כיפורים ובטבול יום ובלינה. וריב"א (תוד"ה מדפסיל) מתרץ די"ל דהתם איירי בקטורת של כל השנה, שהיא צריכה כלי, אבל קטורת של יוה"כ שמן הדין היה להכניסה בלא כלי אלא בחפניו אי לאו דלא אפשר, י"ל שאין הכלי מקדשה. ור"י מתרץ די"ל דהתם לינה פוסלת וחייבים עליה משום נותר וטמא רק מדרבנן, ולכן אינה נטמאת ע"י צירוף כלי. ורבינו יצחק בן אברהם מפרש שאף ששייך צירוף כלי בדרבנן, מ"מ הגמרא מדייקת ממה שטבול יום פוסל ע"י צירוף כלי, שהקטורת צריכה כלי. והתוס' מתרצים שאין ראיה ממעילה משום די"ל שהקטורת הוזכרה שם רק לענין שמועלים בה משהוקדשה.

מחשבת פיגול- חישב בחפינה להקטירה למחר פסלה, כמו שמחשבה בזמן הקמיצה פוסלת במנחה, (ולמ"ד הקטרה מפגלת במנחה פשיטא שגם בקטורת הליכה והקטרה מפגלים. תוד"ה יליף).

מ"ח: רב פפא מסתפק מה האם מחשבה בזמן חתיית הגחלים פוסלת את הקטורת מפני שמכשירי מצוה כמצוה והוי כמחשבה בזמן העבודה, או לא. ובאופן אחר מבאר רש"י שהספק הוא האם המחשבה פוסלת את הגחלים מלהקטיר עליהם. (וכתבו התוס' (ד"ה חישב) שאין להוכיח ממה ששייך צירוף כלי בגחלים וכן לינה פוסלת שגם מחשבה תפסול, דאי לא חשיבא עבודה לא פסלה בה מחשבה). ומה הדין אם צריך שהכה"ג יעשה בעצמו את החפינה דכתיב ולקח והביא, או שגם אם חבירו חפן ונתן לתוך חפניו כשר כיון שיש כאן מלוא חפניו, תיקו.

מ"ט. הולכת דם בשמאל פסולה, וכן זר ואונן שיכור (התוס' (ד"ה זר) מביאים שרש"י בזבחים מפרש ששיכור היינו שתויי יין, ורבינו חיים מבאר שהכונה לשאר דברים המשכרים), ובעל מום, בקבלה הולכה ובזריקה פסולים, וכן יושב פסול, ואם זר עשה מעשה איצטבא שאחז את הדם אחרי שקיבלו כהן ולא קירבו למזבח, כשר, כדכתיב "וישחטו הפסח ויזרקו הכהנים" ורב ששת רצה להוכיח שהולכה בשמאל כשרה מדתנן נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו. ואין להוכיח מהא דתנן שהיה הזוכה להעלות לכבש את הראש והרגל של התמיד מוליך את הרגל של ימין ביד שמאל ואת הראש בימינו, ובית עורה לחוץ ומקום החתך כלפי הכהן דרך כבוד, דהתם הולכה שאינה מעכבת דאין כפרה אלא בדם, ואף אם לא הוקרבו האברים כשר.

רפואה בשבת- כל האוכלים אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה, ובמקום סכנה מותר לשחוק סממנים לשתות. ורבי חנינא התיר במקום סכנה לשחוק ולשתות שחלים בשבת, וחידש בזה שהם מרפאים, דרבי חנינא היה בקי ברפואות.

חדש מבית מבחני "לדעת" וארגון "נוצרי לשון"
מבחני חפץ חיים ואהבת חסד שבועיים עם הגרלות
לפי סדר הלימוד היומי
לפרטים ולעשית המבחן 0737-289669

מבחני "לדעת" מודפסים בסוף הגליון.
ניתן לשמוע את נקודות ההפצה בטלפון 0737-289669 שלוחה 4. כמו כן ניתן להתעדכן על תאריך הגעת הגליונות לנקודות ההפצה בטלפון הנ"ל.
ניתן להשיג את גליונות תמצית ואת מבחני "לדעת" על הדף היומי, וכן את גליונות תמצית משנה ברורה או קנין חכמה, במייל A0527692282@gmail.com.
ניתן לרכוש את 4 חלקי תמצית הש"ס על כל הש"ס בטלפון 0537125663. לפרטים 052-7692282.

פינת הריבית

נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

בפרשיות תקופה זו מתפעמים אנו מתלונות רבות שעלו בדור דעה. והנה הצד השוה שבתוכן התלונות - כמובן לפי דקות רום מדרגתם - הוא טענה שמציאות היותם עם ה' גורמת להצרת צעדיהם, ואשר התורה מגבילה את החיים ח"ו: 'בוכה למשפחותיו' - איסור קרובות. אכלו 'לחם אבירים' וטענו - 'זכרנו את הדגה' וכו'. ביחס לא"י - 'ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב'. מונהגים ע"י הענו מכל האדם - 'כל העדה כולם קדושים ומדוע תתנשאו' וכו'.

אולם התורה הקדושה היא תורת חיים 'לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה' (דברים ו כד), ועם שהיא מזהירה על סור מרע בהחלט, הרי שמורה היא דרך חיים גם בעוה"ז, וביותר דכל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה (חולין קט:). וכך מסופר על מרן הגאון ר"מ פיינשטיין זצ"ל שבמענה לשאלה על דבר הצלחתו הכבירה בהוראה השיב כי מעודו - כאשר ההוראה היתה לאיסור - השתדל למצוא לשואל את דרך ההיתר ע"פ התורה, וכדכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ויקרא יח).

ומינה אית לן למילף שגם ברצותנו להיות מהדרין מן המהדרין - לצאת ידי כל הדעות והחששות - צריך לשים לב לקיים הכל בשמחת חיים ובשום שכל שלא לאסור מה שהתירה תורה. וכדחזינן בענייננו ששקלו חכמים בפלס שלא לאסור אפי' לכתחילה רבית שאינה באה מלוה למלוה כנפסק ביו"ד קס יג (אמנם עי' חינוך מצ' שמג).

הנה בפעמים הקודמות עסקנו בגמ"ח עזר נישואין שהחברות בו היא ע"י הפקדת כספים על מנת שבני המפקידים יקבלו הלואה, וכספי ההפקדה או חלקם חוזרים למפקיד.

ובהקשר לכך הוזכרה הבעיה שהגמ"ח הוי כאומר הלויני ואלוה את בנך, כין שהגמ"ח רשאי להוציאם בינתיים, והוצב לבעיה זו פתרון שהגמ"ח לא יתחייב להשיב את הפקדון, אלא רק יודיע שכך בכוונתו לפעול אך ללא התחייבות. אלא שניתן שם שוברו של פתרון זה בצידו, דאם אין הדבר ברור למפקידים שהגמ"ח רשאי להמנע בשרירות מלהשיב הרי שחייב להשיב, והדרינן לכך דהוי הלויני ואלוה את בנך.

וכפתרון מרווח לכך הוצע שכספי ההפקדה ייוותרו שייכים למפקיד, וההלואות שהגמ"ח יבצע בהן יהיו בשם ובשליחות המפקידים, כך שאין כאן שם הלוואה, וממילא מותר לכתחילה להלוות לבני המפקידים.

המשך בעמוד הבא

גמ"ח אושר בכבוד (ח"פ)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם ובברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

מחפש שיעור או חברותא? חפש 'חברא'!
כנס לאחת מעמדות 'נדרים פלוס' / 'קהילות' חפש את 'חברא'
ותמצא בדיוק את מה שחיפשת בכל מקום, בכל זמן, ובכל נושא!
חברא
עולם השיעורים והחברותות

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

אולם צוין על כך שע"פ חוקי הערכאות הכספים המופקדים מוגדרים הלואה, ושיש פוסקים החוששים שיש להתחשב בזה בהסכמי הפקדות רשומות, עכ"פ כיום - שהפיקוח על התנהלות כספים מתהדק, ויש סברא לומר שהצדדים הסכימו על דעת החוק.

ועל אף שאין לגמ"ח רשות שימוש בכספי ההפקדה, וההנאה מתיוון וטיפול בהלואה בשם המפקידים (שמחמת כן אבות הלווים תורמים לגמ"ח) היא לא מכך שהכספים שוהים ברשות הגמ"ח אלא מכך שהכספים יוצאים מהגמ"ח, מ"מ יש לגמ"ח הנאה מקיום הכספים אצלו משום שעל ידי כך ניתנת לו זכות החלטה למי לסדר הלואה, ומסתמא יש בזה טובת הנאה, ויתכן שמשום כך חשיבא הלואה.

וכאן נבא בע"ה לעצה הפותרת את החששות הנ"ל: הפתרון הטוב ביותר הוא לפתוח חשבון נאמנות שבכה"ג גם ע"פ חוקי הערכאות הכספים נחשבים ככספי המפקיד, אולם טכנית זה מורכב מאוד. אמנם ישנה אפשרות להקים שני גופים [לכתחילה עדיף שלכל גוף יהיו גיזברים שונים], גוף א' יקבל את ההפקדות מהלווים, וגוף ב' ילוה לבנים. ומטרת גוף א' היא לנהל את כספי המפקידים בלבד ללא שום תרומות והון עצמי, ומכיוון שכל המטרה היא לנהל כספי המפקידים בלבד יש להחשיבו ע"פ ההלכה כמו חשבון נאמנות, כיוון שגוף א' אינו יישות ממונית עצמית אלא היא בעצם קופת המפקידים עצמם, וממילא אין שייך עליה כלל שם לווה, שהרי אין אדם לווה מעצמו.

ואם נרצה שיהיה בגוף א' הון עצמי עדיין יש להתיר באופן שיסוכם עם המפקידים כי גוף א' יעביר את ההפקדות לגוף ב' לצורך הלוואות ייעודיות שיסוכמו מראש. כלומר לפני כל העברת הפקדה יודיע גוף ב' לצורך איזה לווה הוא מבקש את ההעברה, ויהיה רשאי להלוותה רק ללווה המסוכם.

באופן זה נמצא שאין לגוף א' שום הנאה מהימצאות הכספים אצלו, משום שאינו מחליט אלא נענה לבקשת גוף ב', וכן לגוף ב' אין זכות החלטה על הכסף המועבר אליו למי להלוותו, שהרי ענין זה הוחלט על ידו טרם קבלתו את הכסף, ואינו רשאי לשנות את ההחלטה, ומאחר שהימצאות הכספים אצלו אינה מקנה לו שום זכות או הנאה, ואינו מהווה אלא כגשר טכני - עבור המפקידים והלווים - לביצוע ההלואה, ממילא אין כאן כל דין הלואה של המפקידים אל הגמ"ח, ומותר לכתחילה להלוות לבניהם.

גמ"ח אושר בכבוד (ע"ר)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם וברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

כה"ג שמת לאחר החפינה- ריב"ל מסתפק בחפן הכהן גדול ומת האם חבירו צריך לחפון בעצמו או לא, לרב פפא אם חופן וחוזר וחופן חבירו נכנס בחפינתו, ואם אינו חוזר וחופן יש להסתפק אם צריך לחפון בעצמו, (רש"י מבאר שאם צריך לחפון גם בחוץ וגם בפנים, ממילא מועיל שהכה"ג השני יחפון רק בפנים, אבל דעת התוס' (ד"ה אי) שאם חייבים לחפון ב"פ צריך שאותו כה"ג יעשה את שניהם, וכוונת הגמרא שאם יכול לחזור ולחפון כמה שירצה ובלבד שלא יחסר ולא יותיר, וחכמים תיקנו שיחזור ויחפון בפנים שמא נפל לו מעט מן הקטורת בדרך, א"כ במת בחוץ חוזר הכה"ג השני וחופן ונכנס, דליכא אלא הבאה אחת, אבל אם צריך לחפון רק פעם אחת, א"כ י"ל שצריך להביא קטורת אחרת). ולרב הונא בריה דרבי יהושע אדרבה אם חופן וחוזר וחופן אין חבירו נכנס בחפינתו, דא"א שלא יחסר או יותיר כיון שאין חופניהם שוות, ואם אינו חוזר וחופן יש להסתפק אם חבירו נכנס בחפינתו.

קטורת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה ולא כלום.

מ"ט: צורת החפינה בפנים- מניח את המחתה בארץ, ואח"כ אוחז את הכף בראשי אצבעותיו וי"א בשיניו ויד הכף כלפי בין זרועותיו, וע"י אגודליו הוא מקרב את הכף עד שתגיע ראש ידה לבין אצילי ידיו, וראש הכף מגיע לגובה כף ידו, ומטה את הכף על צידה עד שתשפך הקטורת לחפיניו, וזו מעבודות הקשות שבמקדש מלבד מליקה וקמיצה.

וכתבו התוס' (ד"ה והאיכא) שעבודות אלו יש בהם צער, מליקה שמולק וחותך המפרקת בציפרניו, ובקמיצת מנחת מאפה יש צער למחוק באגודלו מלמעלה ובאמצע קטנה מלמטה וליישר דבר קשה, ובחפינה הצער הוא ליטול את הכף בשיניו, ועוד שהיה צריך להזהר מאד שלא להכוות מהגחלים, אבל במנחת חוטא אף שהקושי בקמיצה ליישרה גדול יותר מפני שאינה מגובלת, מ"מ צער אין שם.

הנחת הקטורת- י"א שצוברה כדי שיהא עשנה שוהה לבוא, וי"א מפזרה כדי שיהא עשנה ממהרת לבוא.

המשך סדר ודיני הקטרת הקטורת בדף נ"א: .

דיני פר יום הכיפורים

לעיל דנה הגמרא האם היכא שהכה"ג שחפן את הקטורת מת יכול הכה"ג החדש להכניסה לפנים, או שצריך לחפון מחדש בחוץ. ולהלן הגמרא דנה מה הדין כשמת הכה"ג אחרי שחיטת הפר, אם צריך לשחוט פר אחר, ומבארת עוד מדיני פר יוה"כ.

שחט את הפר ומת י"א שיכול כהן אחר לזרוק את דמו, וי"א שאינו יכול, ונחלקו בפירוש הפסוק "בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר" אי בפר ולא בדמו של פר, (והא דכתיב "והוציא את כל הפר" לאחר שחיטה, י"ל דהיינו שיוציא את כולו -כל מה שנשאר ממה שהיה פר. אמנם כיון דכתיב "ואת פר החטאת וכו' " דאיירי לאחר שחיטה, צ"ל שעור ובשר ופרש לכו"ע נחשבים פר, ורק הדם לא נחשב פר), או שגם דמו של פר חשיב פר. רב אשי אמר שמסתבר שגם דם הפר נחשב פר, דכתיב "בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר", והמ"ד השני מבאר שהכונה שאהרן הוכשר ע"י הפר לבוא אל הקודש.

מקומות דבעינן דווקא חי- במינוי לקרבן פסח אין נמנים ומושכין ידיהם אלא עד שישחט, ואף למ"ד שגם דמו של פר חשיב פר, דרשינן "מהיות משה" מחיותיה -בעוד שהוויתו קיימת דשה. וכן בפדיון פטר חמור אין פודים בשחוטה דיליף שה שה מפסח (ועיין בתוד"ה שאני שהאריכו לבאר דרשה זו), (וכן אין פודים בעגל או בחיה או בשחוטה או בטריפה או בכלאים של עז ורחל אע"פ ששניהם נחשבים שה, או בכוי הבא מן התיש ומן הצביה) ומ"מ מדכתיב "תפדה" "תפדה" ילפינן שא"צ תמים זכר ובן שנה.

נ. למה כשמת הכה"ג הפר לא נפסל- אף שחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא, מ"מ פר של כה"ג שנשחט ומת הכה"ג אינו מת, י"א דטעמא משום דחטאת ציבור היא כיון שהפר בא לכפר גם על אחיו הכהנים, ואין חטאת ציבור מתה (ואף שדינה לרעות ולא מקריבים אותה, י"ל שדין רעיה בה הוא דרבנן, ולא גזרו רבנן אלא בדבר שבחטאת יחיד מתה, אבל הכא שלא מתו כל בעליה שהרי אחיו הכהנים קיימים, ועוד שיש כה"ג אחר תחתיו, לא גזרו רבנן. תוד"ה חטאת). רבא ס"ל שלא נקראת חטאת ציבור אלא חטאת השותפין והיינו הכהנים, וג"מ במה שאין הכהנים נקראים ציבור, שאם טעה בי"ד של כהנים בהוראה אינם מביאים פר העלם דבר של ציבור כשאר שבטים, דלא איקרו קהל אלא אלו שנטלו נחלה. וכתבו התוס' (ד"ה ונפקא) שהגמרא לא אומרת נ"מ לחזר אחרי טהורים, שבקרבן ציבור אין מחזרים למ"ד טומאה הותרה בציבור, ובקרבן השותפין מחזרים. דאין בזה נ"מ לר"ש גופיה שסובר שטומאה דוחיה בציבור.

דחית שבת וטומאה בקרבנות- ת"ק אומר שקרבן ציבור דוחה שבת וטומאה וקרבן יחיד אינו דוחה, וא"ל ר"מ שאף קרבן יחיד דוחה שבת וטומאה כגון פר יוה"כ וחביתי כה"ג שזמנם קבוע בכל יום כמו תמיד ופסח, וא"ל רבי יעקב שאף של ציבור פעמים אינם דוחים שבת וטומאה, כגון פר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודת כוכבים וחגיגה, אלא כל שזמנו קבוע דוחה ושאין זמנו קבוע אינו דוחה, וחגיגה אין זמנה קבוע לידחות שבת, שהרי יש לה תשלומין כל שבעה.

פר ושעיר של יוה"כ שאבדו וכן שעירי עבודת כוכבים שאבדו, והפריש אחרים תחתיהם, לרבי יהודה כולם ימותו, שהרי חטאת שנתכפרו בעליה באחרת תמות, ולר"א ור"ש ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה -לקיץ המזבח, שאין חטאת ציבור מתה.

נ: תמורה בפר יוה"כ- רבי אלעזר מסתפק אם פר יוה"כ עושה תמורה או לא, ואף שהמתכפר הוא עושה תמורה, מ"מ יש להסתפק אם הכהנים מתכפרים מקופיא -כפרתם צפה ע"ג כפרתו של כה"ג, ואין הקרבן נקרא על שמם אלא הוא קרבן יחיד, (ואף שיורשים מתכפרים מקופיא, ומ"מ אין ממירים בה כשותפין, שאני התם שאביהם מת, אבל כאן הכה"ג חי. (תוד"ה אחיו). עוד כתבו התוס' (ד"ה או) שגם בני ביתו של הכה"ג מתכפרים מקופיא), או שהם מתכפרים בקביעותא כמו בקרבן שאחרים הפרישו בשבילם. ואף שהכה"ג היה מביא את הפר משלו, ולא משל ציבור, ולא משל הכהנים, ואם הביא פסול, דכתיב ג' פעמים "אשר לו", מ"מ התורה הפקירה לגבי הך כפרה את הפר לגבי אחיו הכהנים.

אמר רבי יוחנן המקדיש עבור חבירו המקדיש הוא מוסיף חומש דכתיב "ואם המקדיש", והמתכפר הוא עושה תמורה ואם המיר המקדיש אינה תמורה, דאין ממירין בשל אחרים, והתורם משלו על של חבירו טובת הנאה שלו לתתה לכל כהן שירצה.

חילוקי דינים בין הקרבן לבין תמורתו- חומר בזבח מבתמורה שנוהג ביחיד כבציבור, ודוחה שבת וטומאה (והיינו בקרבן ציבור), ועושה תמורה (והיינו בקרבן יחיד, ואילו של אהרן וקרבן פסח דוחים שבת וטומאה ועושים תמורה, אך י"א שאין שוחטים את הפסח על היחיד, ובפר יוה"כ הגמרא הסתפקה לעיל אם עושה תמורה), משא"כ בתמורה. וחומר בתמורה מבזבח שחלה קדושת הגוף על בעל מום קבוע בשעת התמורה, ואם בא לחללה אינה יוצאה לחולין אלא לענין זביחה ואכילה בלבד אבל לא ליגזז וליעבד, דאין חילוק לענין תמורה בין תם לבעל מום, (וכן התמורה חלה בטעות. תוד"ה חומר) משא"כ בזבח שאם הקדישו לפני שהומם אינו יוצא ע"י פדיון ליגזז וליעבד, אבל אם קדם מומו להקדשו לא חלה עליו אלא קדושת דמים ויוצא בפדיונו להיות חולין גמורין. ובכור ומעשר חלים על בעל מום קבוע, דבכור קדושתו מרחם בין תם בין בעל מום, וכן במעשר כתיב "לא יבקר בן טוב לרע", ואינם יוצאים לחולין ליגזז וליעבד, בכור אין לו שום פדיון דכתיב בבכור, לא תפדה", וכן במעשר כתיב "לא יגאל".

נ"א. חגיגה נחשבת קרבן ציבור משום שהיא באה בכנופיא - כשעולים לרגל, משא"כ פסח שאף שפסח ראשון בא בנופיא, פסח שני לא בא בכנופיא.

פסח ראשון דוחה שבת וטומאה, ופסח שני לת"ק דוחה את השבת ואינו דוחה את הטומאה, שהרי כל מה שנדחה לפסח שני זה בגלל הטומאה. ולרבי יהודה דוחה אף את הטומאה, דכתיב "ככל חוקת הפסח יעשו אותו", והתורה החזירה עליו לעשותו בטהרה, אבל אם לא זכה יעשה בטומאה. ועיין בתוס' (ד"ה דוחה) שביארו מחלוקת ת"ק ור"י בדרשות.

המשך סדר הקטרת הקטורת

לעיל (מ"ז. – מ"ט:) נתבארו סדר ודיני חפינת הקטורת בחוץ ונתיתנה לתוך הכף, ונטילת גחלים מהמזבח ע"י מחתה, שאח"כ היה הכהן גדול לוקח את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו והולך לקודש הקדשים. ולהלן יבואר סדר הליכתו לקודש הקדשים, וסדר הקטרת הקטורת ע"ג הגחלים.

נ"א: מקום הליכת הכה"ג בהיכל- לרבי יהודה היה מהלך בדרום בין המזבח למנורה, דסבר שפתח הפרוכת החיצונית בדרום היה והפנימית מן הצפון. ולא היה הולך בין מנורה לכותל כדי שלא יתלכלכו בגדיו מעשן המנורה שהשחיר את הכותל.

ולרבי יוסי היה מהלך בצפון בין שלחן לכותל, דסבר שפתח הפרוכת בצפון היה וס"ל שהיתה רק פרוכת אחת וכדלהלן, והוא מודה שפרפיתה היתה בצפון ושם הכניסה לקודש הקדשים. ולר"מ היה מהלך בין שלחן למזבח, דס"ל כר' יוסי שהפתח היה בצפון, אמנם לא היה יכול ללכת בין שלחן לכותל מפני שהיו מונחים שם השולחנות י' שולחנות שעשה שלמה, דכתיב בהו "חמש מימין וחמש משמאל", ואין לומר שהכונה מימין ומשמאל לפתח, דהתורה אמרה שהשלחן יהיה בצלע צפון, אלא שלחן של משה באמצע וחמש מימינו וחמש משמאלו, וס"ל שהיו מונחים מצפון לדרום, וכיון שכל שלחן היה אורכו ב' אמות, היו מוכרחים להצמיד את השלחן הפנימי לכותל כדי שהשלחן האחרון ג"כ יהיה כולו בצפון, שהרי ההיכל רחבו כ' אמה, וללישנא בתרא היו מונחים ממזרח למערב, ומ"מ סבר ר"מ דכיון שהפתח היה שם אינו דרך ארץ למיעל להדיא אצל הכותל הצפוני כשכל הדרך עיניו ניזונות מבית קדשי הקדשים דרך הפריפה שכנגדו. (ורבי יוסי סובר שישראל חביבים לפני ד' שאינם זקוקים לשליח אלא כל אחד מתפלל על עצמו, הלכך חביב שלוחן להכנס ישר).

נ.ב. מקום הכניסה לקודש הקדשים-

לרבנן היה מהלך עד שמגיע לבין ב' הפרוכות המבדילות בין הקודש ובין קדשי הקדשים וביניהם אמה. והטעם שעשו ב' פרוכות, מפני שנסתפקו אם קדושת "אמה טרקסין" -לשון פנים וחוץ, (וי"מ מלשון סגירה, שזה היה סוגר את הלוחות שניתנו בסיני תוד"ה טרקסין), והיינו כותל מחיצה שהפסיקה במקדש ראשון בין הקודש לקודש הקדשים, האם דינה כלחוץ או כלפנים, דכתיב "ודביר היא המחיצה בתוך הבית מפנימה הכין ליתן שם את ארון ברית ד' ", והספק הוא אם המילה מפנימה היא סוף המשפט שלפניו, או תחילת המשפט שאחריו, ואמנם אמה זו לא היתה מכלל האמות שמנו בגודל הקודש וקודש הקדשים, מפני שאותם אמות אינם כוללים את עובי הכתלים. וכתבו התוס' (ד"ה ועבוד) שלא עשו פרוכת אחת שעוביה אמה, דס"ל לרבנן שצריך שהצד החיצוני של הפרוכת יהיה לקודש, ועובי הפרוכת יהיה בקודש הקדשים.

ולרבי יוסי לא היתה אלא פרוכת אחת, שנא' "והבדילה הפרוכת לכם וכו' ". והתוס' (שם) דנים אם היא היתה בעובי אמה, וס"ל שאין דין שהפרוכת תהיה בקודש, או שידעו שקדטושת אמה טרקסין כלפנים, ומתחילת עוביה ולפנים הוי קודש קדשים.

כתיב "והבית אשר בנה המלך שלמה לד' שישים אמה ארכו, ועשרים רחבו, ושלושים אמה קומתו", ואורך ההיכל הוא "וארבעים באמה היה הבית הוא ההיכל", ועל קודש הקדשים כתיב "ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב ועשרים אמה קומתו". והא דכתיב "ושלושים אמה קומתו" הגמ' בב"ב מבארת דעשרים אמה היינו משפת כרובים ולמעלה, ורש"י במלכים מבאר שהיה גובה עשרים אמה עד עליית בית קדשי הקדשים. (תוד"ה ועשרים). ומדות המקדש כולו כולל הכתלים הם מאה אמה על מאה אמה בגובה מאה אמה, והיינו כותל האולם ה' אמות, ורוחב האולם י"א אמות, וכותל ההיכל ו' אמות, ואורך ההיכל מ' אמות, ואמה טרקסין, ועשרים אמה אורך קודש הקדשים, וכותלו ו' אמות, והתא (-יציע שנמצא אחרי בית הכפורת) ו' אמות, וכותלו ה' אמות. ועיין בתוס' (ד"ה כותל) מה שביארו על מידות המקדש.

נ"ב: איסי בן יהודה אומר חמש מקראות בתורה (אבל בנביאים יש גם הפסוק הנ"ל בענין אמה טרקסין) אין להם הכרע: "אם תיטיב **שאת**" אם הכונה לסליחה או לנשיאת עוון. "ארבעה גביעים **משוקדים** כפתוריה ופרחיה" -אם הגביעים משוקדים או הכפתורים והפרחים. "וצא הלחם בעמלק **מחר** אנוכי ניצב" **אם** הכונה להלחם מחר, **או** להלחם מיד. "וברצונם עקרו שור **ארור** אפם כי עז", **אם** אפם ארור **או** שהשור של שכם הוא מארור כנען. "הנך שוכב עם אבותיך **וקם** העם הזה וזנה" **אם** הכונה שיקום לתחית המתים, **או** שהעם יקום וזנה. (ואין לדרוש תיבות אלו לפניהם ולאחריהם כמו הא דכתיב "את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך", משום שב' האפשרויות סותרים זה את זה בביאור התיבה, ובמשוקדים יש סתירה בין מה שיש אתנחתא בתיבת גביעים, ומאידך כתיב במקום אחר שלשה גביעים משוקדים. תוד"ה שאת). **והא** דכתיב "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים", רב חסדא מסתפק אם עולות היינו כבשים וזבחים היינו פרים, **או** ששניהם פרים, ואיסי בן יהודה לא מסתפק בזה.

כניסת הכה"ג לקודש הקודשים- הפרוכת החיצונה היתה פרופה מן הדרום (-כפולה לכיון החיצוני ותפוסה בקרס של זהב כדי שתהיה פתוחה), **והפנימית מן הצפון**, לרבנן דס"ל שהיו ב' פרוכות. **והכה"ג היה** מהלך בין הפרוכות עד שמגיע לצפון, **ושם** כשנכנס לחלל קודש הקדשים **היה הופך את פניו לדרום, ומהלך** י' אמות (שהרי היו בקודש הקדשים י' אמות מכל צד של הארון, והבדיים היו מגיעים עד הפרוכת, וביניהם ב' אמות וחצי של הארון) **כשהפרוכת משמאלו עד שהגיע למקום הארון** (דאיירי בבית שני שלא היה הארון, שהרי גנזו יאשיהו יחד עם צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה ומקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה וארגז ששיגרו פלישתים דורון לאלוקי ישראל), **ונתן את המחתה במקום שהיה אמור להיות בין שני הבדים.**

צבר את הקטורת על גבי גחלים כדי שהעשן לא יעלה מיד, (וי"א שמפזרה), **ונתמלא כל הבית כולו עשן**, י"א שצוברה מכיוון פנים קודש הקדשים לכיון גופו, וי"א איפכא, ומסתברא כדעה ראשונה מהמשנה בתמיד שמלמדין אותו להזהר שלא יכווה.

נ"ג. לא היה מתקן מבחוץ ומכניס לבפנים דכתיב "ונתן את הקטורת על האש לפני ד' ", **והא** דכתיב "כי בענן אראה על הכפורת" לומדים מזה שצריך לתת בקטורת מעלה עשן, וכן לומדים מדכתיב "וכסה ענן הקטורת את הכפורת" שנותן בה מעלה עשן (-עשב שגורם לעשן לעלות זקוף כמקל). **לרב יוסף** הפסוק הראשון מלמד שיתן עלה של מעלה עשן, **והשני מלמד שיתן** עיקר (-שורש) **של מעלה עשן. ולאביי** הפסוק הראשון מלמד שיתן את העיקר, שהוא היה גורם שהעשן מיתמר ועולה כמקל עד התקרה ואז הוא יורד בצד הכתלים עד שנתמלא הבית עשן, והפסוק השני מלמד שיתן עלה של מעלה עשן. **ולרב** ששת פסוק אחד מדבר על יוה"כ **והשני** על שאר ימות השנה, (**וא"צ** פסוק אחד לאהל מועד שבמדבר, **ועוד** פסוק לשילה **וביהמ"ק, דהא** כתיב "וכן יעשה לאהל מועד השוכן איתם" למקום שיהא שכני אתם יעשו כן"). **ולרב** אשי פסוק אחד למצוה **והשני** מלמד שזה לעיכובא. **ולרבא** פסוק אחד לעונש **ואחד** לאזהרה, **וכן מבואר** בברייתא, עוד מבואר בברייתא שהאזהרה נאמרה לפני מיתת בני אהרן, **והעונש** נאמר אחרי מיתתם, (**והם** נענשו מפני שהורו הלכה בפני משה רבם, שדרשו שאע"פ שיורדת אש מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט, דכתיב "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח", ואע"פ שהורו כראי נענשו על שלא נטלו רשות. וכתבו התוס' (ד"ה שהורו) שבתורת כהנים יש עוד דעות למה נענשו, י"א שנענשו על מה שבהר סיני "ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו", וי"א על שאמרו מתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה נהיג את הדור, וי"א מפני שנכנסו פרועי ראש, וי"א מפני שנכנסו שתויי יין, וי"א מפני שנכנסו מחוסרי בגדים). **והצדוקים דרשו מדכתיב** "כי בענן אראה על הכפורת" שישים את הקטורת על הגחלים בחוץ ורק אח"כ יכניס.

אם לא נתן בה מעלה עשן או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה, ודין זה הוא גם היכא שאינו מתחייב על ביאה ריקנית וכתיב ואל יבוא ולא ימות, **כגון ששגג בביאה** ריקנית **והזיד בהקטרה** חסירה, ואין עונש מיתה על השוגג, **או שהכניס ב' הקטורות** בביאה אחת **וחיסר באחת מהם.**

יצא ובא לו דרך בית כניסתו לאחוריו, (דאע"ג שביאה דרך אחוריו לאו שמה ביאה, יציאה דרך אחוריו שמה יציאה. תוד"ה יצא), **כפי שעשה שלמה** כשחזר מהבמה בגבעון לירושלים, **וכן כהנים בעבודתם ולויים** בדוכנם **וישראל** במעמדם כשהם יוצאים מצדדים פניהם והולכים, **וכן תלמיד הנפטר מרבו יצדד פניו וילך, וכשרבי אלעזר היה נפרד** מרבי יוחנן, **אם** ריו"ח היה הולך היה רבי אלעזר מתכופף במקומו עד שלא היה רואה את ריו"ח, **ואם רבי אלעזר היה הולך, היה הולך** לאחוריו עד שלא היה רואה אותו ריו"ח, **ורבא** כשהיה נפרד מרב יוסף היה הולך לאחוריו עד שרגליו היו נפצעות ומתלכלכות בדם הפצעים, **וכשאמרו זאת לרב יוסף** שהיו סגי נהור **אמר** יה"ר שירום ראשך ראש הישיבה **על כל כרך זה.**

נ"ג: המתפלל צריך שיפסיע ג' פסיעות לאחוריו ואח"כ יתן שלום, **ואם לא עשה כך עדיף שלא היה מתפלל** מפני שנראה כמי שלא נטל רשות ללכת. **וימתין שם לפני שיחזור, דאם חוזר** לאלתר דומה לכלב ששב אל קיאו, **ונותן שלום לימין ואח"כ** לשמאל, **וימין היינו של הקב"ה שהיא שמאל שלו, ואביי ורבא** פסעו את ג' הפסיעות בכריעה אחת.

ומתפלל תפילה קצרה בבית החיצון -בהיכל, יהי רצון מלפניך ד' אלוקינו שתהא שנה זו אם שחונה תהא גשומה, ולא תפסק המלכות מיהודה, ולא יהיו עמך ישראל צריכים להתפרנס זה מזה, ולא תכנס לפניך תפילת עוברי דרכים.

ולא היה הכה"ג מאריך בתפילתו, שלא להבעית את ישראל, ומעשה בכה"ג שהאריך בתפילתו שהתפלל על ישראל ועל ביהמ"ק שלא יחרב, **והבעית את אחיו הכהנים שחשבו שמת.**

משניטל הארון אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים (-דוד ושמואל), **גבוהה מן הארץ ג' אצבעות, ועליה היה נותן את הקטורת.** והא דתניא שהארון ניטל, היינו כמ"ד שהארון נלקח לבבל ע"י נבוכדנצאר, דכתיב "ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנצאר ויביאהו בבלה עם כלי חמדת בית ד' ", **וי"א** שהארון נגנז במקומו דכתיב "ויראו ראשי הבדים מן הקודש על פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה" (ורבה מוכיח ש"עד היום הזה" אין הכונה לעולם, דהא כתיב "וישב היבוסי את בני בנימין עד היום הזה", וכתיב "על ההרים אשא בכי ונהי וכו' כי נצתו מבלי איש עובר וכו' מעוף השמים ועד בהמ"ה בהמה בגימטריא נ"ב" **והיינו נ"ב שנים** מגלות צדקיהו עד שעלו לבנות הבית בזמן כורש, **ורבי יוסי אומר ששבע שנים נתקיימה הקללה "גפרית ומלח" בארץ ישראל, וגם** היכא דכתיב "שם עד היום הזה" אין הכונה לעולם). **וי"א** שהארון היה גנוז בלשכת דיר העצים.

נ"ד. בדי הארון היו בולטים בפרוכת כלפי חוץ ונראים כשני דדי אשה.

ראית הכרובים בבית המקדש- בשעה שהיו ישראל עולים לרגל מגלים להם את הפרוכת ומראים להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקיבה, **והא** דכתיב "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש" **והיינו בשעת הכנסת הכלים לכסוי שלהם** שאע"פ שהלוים היו נושאים את כלי הקודש בכתף לא היו רשאים להכנס כשהיו מפרקים את הארון והמזבח כדי להסיעו ממקומו עד שהיו אהרן ובניו מכסים אותו, **זה היה במשכן שהיו שם כללה בבית אביה** שאין גסים זה בזה, **אבל במקדש ראשון היו כללה בבית חמיה שאינה צנועה מבעלה, ובבית המקדש השני היו כאשה שנתגרשה** וחזרה **שחזרה לחיבתה הראשונה** ככלה בבית אביה, **ואיירי במקדש ראשון ולא היתה שם פרוכת אלא איירי בפרוכת שכנגד הפתחים** (שהיו בביהמ"ק שני י"ג פרוכות, ז' לז' שערים, אחת לפתחו של היכל, אחת לפתחו של אולם, שתים בדביר במקום אמה טרקסין **ושתים כנגדם בעליה** לחצוץ בין עלית ההיכל לעלית בין קדשי הקדשים, וכמו שבמקדש שני היו פרוכות כנגד הפתחים, ה"ה במקדש ראשון). **וי"א דאיירי במקדש שני ואף שלא היו כרובים היה שם צורת כרובים** מציירים בכותל, **ובשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים מעורים זה בזה והוציאום לשוק** ע"י שקילפום מן הכותל **וזלזלו בכלל ישראל, ועל זה נאמר "כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה".**

נ"ד: אבן השתיה- שממנה הושתת העולם, כחכמים דס"ל **שמציון נברא העולם** -שציון נבראת תחילה וסביבה נדבקו רגבים עד סוף העולם מכל צד. **ולר"א העולם נברא מאמצעיתו. ולרבי יהושע נברא מן הצדדים** שבתחילה נבראו ד' הצדדים ונמתח מכל צד עד שנדבק באמצע. **ולרבי יצחק אבן ירה הקב"ה בים וממנו נשתת העולם. לחכמים אף תולדות השמים מציון נבראו, ולר"א הגדול משמים נבראו תולדות השמים, ומהארץ נבראו תולדות הארץ.**

עשית צורות- כתבו התוס' (ד"ה כרובים) שאין איסור "לא תעשה לך פסל" אלא בחקיקת פרצוף גמור או בצורה בולטת, אבל במיני צבעים שאין בהם ממשות מותר, אך לא טוב לצייר במחזורים, מפני שזה מפריע לכוון ליבו לאביו שבשמים. (וי"ל שגם בחקיקה אין האיסור אלא בתלוש, אבל במחובר מותר מפני שזה בטל לכותל, אבל אין להורות כך למעשה). ודווקא צורת אדם או דמות ד' פרצופים שבכסא הכבוד יחד (אדם אריה שור נשר) אסור לחקוק, אבל שאר פרצופים מותר לעשות. ושמשים שבמדור העליון כגון חיות שרפים ואופנים ומלאכי השרת אסור אפילו כשאחרים עשו לו, ואף כשאין חשד שעובד להם כגון שמצוים אצלו אחרים, וכן הדין בפרצוף אדם לחוד או ד' פרצופים ביחד, אבל שמשים שבמדור התחתון כגון חמה ולבנה וכוכבים ומזלות אסור כשהוא עשוה, אבל כשאחרים עושים לו מותר.

סדר ההזאות מדם הפר והשעיר

אחרי שהכה"ג היה מתודה על הפר, היה עושה את הגורל על שני השעירים, ואח"כ היה מתודה וידוי שני על הפר ושוחטו, ואח"כ היה מכניס את כף והמחתה, ונותן את הקטורת על האש, וכפי שנתבאר לעיל (ל"ו - נ"ד). ולהלן (נ"ד – נ"ט) יבואר סדר המשך העבודות, שהם הזיה מדם הפר על הכפורת, ואח"כ שחיטת השעיר ונתינה מדמו על הכפורת, ואח"כ נתינה מדם הפר על הפרוכת, ואח"כ נתינה מדם השעיר על הפרוכת, ואח"כ היה מערב את דם הפר והשעיר ונותן מהם על קרנות המזבח הפנימי, ואח"כ היה נותן מהם על ראש המזבח הפנימי, ואח"כ היה שופך את השיריים על יסוד מערבי של המזבח החיצון, וכדלהלן.

נטל את דם הפר ממי שהיה ממרס בו. **נכנס למקום שנכנס** קודש הקדשים, **ועמד במקום שעמד** בין הבדים.

נ"ה. והזה ממנו אחת למעלה **ושבע** למטה, **ולא היה מתכוון** להזות לא למעלה לחודה העליון של הכפורת **ולא למטה** מאמצע עובי הכפורת, **אלא כמצליף** כל ח' ההאות זו תחת זו, **והיינו כמנגדנא** כמכה ברצועה שמתחיל בכתפים ויורד למטה, **והיה מזה כנגד עוביה של הכפורת. כשהיה מזה למעלה מצדד ידו למטה וכשהוא מזה למטה מצדד ידו למעלה** וכולם נופלות לארץ, **דכתיב "והזה אותו על הכפורת ולפני הכפורת" וזה מיותר שהרי אפשר ללמוד הזאות שעיר מהזאות פר** כפי שלומדים משם את מספר ההזאות (וכדלהלן), בשלמא למעלה דשעיר איצטריך לומר שמזים למעלה הזאה אחת דכתיב "והזה אותו" ובפר לא פירש שזה הזאה אחת, אלא למטה דשעיר למאי איצטריך, **אלא לומדים שכמו שלפני הכפורת אין הכונה על** ד"לפני" **על הארץ משמע, גם על הכפורת אין הכונה על. ומ"על פני הכפורת קדמה"** דכתיב בפר **לומדים שכל מקום שנאמר "פני" הכונה לצד מזרח.**

מנין ההזאות- בין בפר בין בשעיר מזים אחת למעלה ושבע למטה, דכתיב בפר "ולפני הכפורת יזה שבע פעמים" **והיינו שבע** למטה, ונאמר בשעיר "והזה אותו על הכפורת" **והיינו אחת** למעלה, ולומדים למטה דשעיר מלמטה דפר, ולמעלה דפר מלמעלה דשעיר, ואין לומדים למטה דשעיר מלמעלה דשעיר, ולמעלה דפר מלמטה דפר, (דעדיף ללמוד פר מפר ושעיר משעיר), דהזאותיהם הוקשו זה לזה דכתיב "ועשה אותו כאשר עשה לדם הפר",

וכך היה מונה- אחת, אחת ואחת, אחת ושתים וכו' דברי ר"מ, ר"י אומר אחת, אחת ואחת, שתים ואחת וכו', ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה כפי שרגילים באותו מקום למנות את הכלל תחילה או את הפרט תחילה, כגון עשרים ושתים או שתים ועשרים. **והטעם שמונה** הזאה ראשונה עם כל הזאה, ר"א אמר כדי שלא יטעה בהזאות, ולריו"ח לומדים זאת מדכתיב "ולפני הכפורת יזה" לימד על הזאה ראשונה שצריכה מנין עם כל אחת ואחת, וג"מ כשלא מנה ולא טעה דלריו"ח זה מעכב דהא כתיב חוקה.

יצא והניח את הדם שנשאר על כן הזהב שבהיכל.

שחיטת השעיר והזאת דמו- הביאו לו את השעיר שחטו וקיבל במזרק את דמו, נכנס למקום שנכנס ועמד במקום שעמד, והזה ממנו ומנה כמו שעשה בדם הפר, יצא והניחו על כן הזהב השני שבהיכל, ואח"כ היה נוטל את דם הפר כדי להזות ממנו ולא הפרוכת מבחוץ וכדלהלן. ולרבי יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד בלבד, ולכן היה נוטל תחילה את דם הפר ואח"כ מניח את דם השעיר.

טעמא דרבי יהודה שלא היה אלא כן אחד

כפי שנתבאר לעיל לאחר ההזאה מדם הפר היה הכה"ג מניחו על כן מיוחד שהיה בהיכל לצורך כך, והיה שוחט את השעיר ומזה גם ממנו כמו מדם הפר, ונחלקו רבנן ור"י אם היה כן נוסף לדם השעיר, או שהיה רק כן אחד והיה צריך ליטול תחילה את דם הפר ואח"כ להניח את דם השעיר. ולהלן יבואר האם טעמו של רבי יהודה הוא מחשש שיתחלפו המזרקות של הפר והשעיר בטעות, וכדי לבאר דבר זה הגמרא דנה מדוע לפי רבי יהודה לא היו במקדש שופרות מיוחדים לקיני חובה, האם הטעם הוא מחשש איחלופי, או מחשש שימות אחד מהבעלים של החטאות, ואם הטעם הוא מחשש שימות אחד מהם צריך לבאר למה לא יוציא מעות כשיעור שנתן מי שמת ומדין ברירה נאמר שהוברר שמה שהוא נתן יצא.

הגמרא רצתה לבאר שטעמו הוא שמא יתחלפו המזרקות בטעות, וס"ל שאף אם יכתבו איזה מזרק של הפר ואיזה של השעיר חוששים לאיחלופי, כדמצינו שבשופרות שהיו במקדש (כדלהלן) לא היה שופר לקיני חובה, והגמרא הבינה שזה מחשש שמא יתחלפו קיני חובה בנדבה, ואם יתחלפו השופרות יפסלו הקינים, מפני שקיני חובה אחת לעולה ואחת לחטאת, ובנדבה כולם עולות, ואין מעשה עולה ומעשה חטאת שוים. וכתבו התוס' (ד"ה מפני) שלא חוששים שיקח מקצת ממעות אשה אחת ויקריב עבור אשה אחרת, דאפשר שכל אחת צוררת מעותיה בפני עצמה, כפי שהיו עושים לרבנן דס"ל שהיה שופר לקיני חובה, והכהן לוקח קן מכל צרור ומקריב אותו לשם מי שהוא. עוד כתבו התוס' (ד"ה מפני) שלא עשו שופרות אלא לחובה ולא לנדבה, מפני שהנדבה יותר צריכה שופרות, מפני שהיה יותר קיני נדבה, ועוד שהיו ממתינים ימים רבים עם הקרבת קיני נדבה עד שיהא המזבח בטל, אבל של חובה יכלו להקריב לאלתר.

והגמרא דוחה שהרי על שאר השופרות כן היו כותבים, ובהכרח שגם לר"י אין חוששים לאיחלופי כשכותבים.

ולכן הגמרא מבארת שגם לר"י סומכים על הכתיבה, אמנם ביום הכיפורים משום חולשא דכה"ג לא סמכינן אכתיבה וממילא חיישינן שמא יתחלף דם הפר בדם השעיר, ומהאי טעמא לא סמכינן גם על הסימן שדם השעיר חיור ושל פר סומק, אבל אין סומכים על הסימן שכמות הדם של פר מרובה משל שעיר, וצריך לקבלו כולו דכתיב "ואת כל הדם ישפון אל יסוד מזבח העולה", דשמא ישפך ממנו ויהיו שווים בכמות.

נ"ה: י"ג שופרות היו במקדש והיה כתוב עליהם תקלין חדתין (של אותה שנה, שמי שלא הביא שקלו באדר ומביאו אח"כ מניחים אותו בשופר זה והגזברים היו נותנים אותם בלשכה ותורמים מהם בפרוס הפסח בפרוס עצרת ובפרוס החג), תקלין עתיקין (של מי ששוקל במקום השנה שעברה, והגזברים נותנים אותם לשיירי הלשכה של אשתקד, ומהם בונים חומת

העיר ומגדלותיה), קינין (-תורים), גוזלי עולה (בני יונה, והם עולות, וכן הקינין, והיינו לרבי יהודה שלא היו שופרות לקיני חובה), **עצים** -המתנדב עצים נותן מעות לאותו שופר ולא יפחות משני גזירין, **לבונה** -המתנדב לבונה נותן מעות לאותו שופר ולוקחים מהם לבונה ומקטירים אותה נדבה על מזבח החיצון, **זהב לכפורת** -למזרקות, שהמתנדב זהב נותן מעות לאותו שופר, **וששה שופרות של נדבה** לקיץ המזבח, מכל החטאות והאשמות שדינם שירעו וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה, והיה שופר מיוחד לכל בית אב, וכל אחד מכיר את יומו ולוקח ממנו אם המזבח בטל. **וסובר רבי יהודה שלקיני חובה** של זב וזבה ויולדת או מטמא מקדש **לא היה שופר** כפי שהיה לקיני נדבה, שהכהנים לוקחים במעות קינים ומקריבים אותם, **אלא היו נותנים המעות ליד כהן, גזירה משום חטאת שנדע שמתו בעליה** שדינה ללכת לים המלח וזה יפסול את כל התערובת, **אבל בלא שנדע שמת לא חיישינן לומר כן, שהרי השולח חטאתו ממדינת הים מקריבים אותה בחזקת שהוא קיים.**

וכתבו התוס' (ד"ה והתנן) דהא דאיתא בגיטין כ"ח. שאם הגיע לגבורות חוששים שמת, זה לא שכיח, אי נמי רק משום חומר אשת איש חוששים שמת בהגיע לגבורות. עוד כתבו התוס' (ד"ה אלא) שאף שרק שמא מת לא חיישינן אבל שמא ימות חיישינן, מ"מ זה נ"מ רק לענין הנותן גט שעה אחת קודם מיתתו, ששמא ימות בשעה הקרובה, אבל בלאו הכי בכל שעה שרוצים להקריב יש חזקה שלא מת.

נ"ן ואין לומר שאם בעל החטאת מת נברור ד' זוזי מדינה (שיש ח' מהן בזוזי צורי, והם דמי בהמה אחת. רש"י. ולתוס' (ד"ה ונברור) אין זה דמי בהמה אחת, וד' זוזי לאו דווקא) **ונזרוק למים, דר"י לית ליה ברירה** -שאין סומכים על ברירה להתיר איסורים, **דמהאי טעמא אמר ר"י (כדתני איו) שאם כבר בא חכם יכול אדם להתנות על העירוב ולומר שאם הוא בא למזרח עירובו למזרח, ואם בא למערב עירובי למערב, אבל לפני שבא החכם אינו יכול להתנות, וכן אינו יכול להתנות שילך למקום שירצה, דר"י לית ליה ברירה,** והעירוב צריך לחול כבר בבין השמשות.

הפרשת תרומות ומעשרות בלוקח יין מבין הכותים- הלוקח יין מבין הכותים לפני שגזרו עליהם, ואין לו כלים להפריש לתוכם תרומות ומעשרות **בערב שבת עם חשיכה, לר"מ הוא יכול לומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הם תרומה, עשרה מעשר ראשון, תשעה מעשר שני, ומיחל ושותה מיד** (לרש"י הכונה לחלל את המעשר שני על המעות כדי לתקן מה שבידו, ולתוס' הכונה שיכול להתחיל לשתות, אבל לחלל אסור), וכשיהיו לו כלים יפריש את התרומה והמעשר, דיש ברירה. **ולרבי יהודה ורבי יוסי ור"ש אין לעשות כנ"ל, והגמ' אומרת שמזה אין ראיה שרבי יהודה סובר שאין ברירה, די"ל שטעמו משום שמא יבקע הנוד ונמצא שזה טבלים למפרע, (ור"מ לא חושש לזה).**

מדברי התוס' בסוגיה-

אף שר"מ גזר על יינם של כותים, הכא איירי קודם גזירה. תוד"ה הלוקח.

רבי יוסי ור"ש אע"ג דס"ל שהכותים הם גירי אריות, מ"מ כיון שהיו פורשים מע"ז יותר מנכרים, ומחזיקים בתורה שבכתב, כשגזרו על סתם יינם של נכרים לא גזרו על של כותים, אע"פ שגזרו על פיתם, ואע"פ שהכותים מעשרים לעצמם, מ"מ כשמוכרים לאחרים אינם מפרישים דחשידי אלפני עוור, ואינו נחשב גזל כיון דהוי ממון שאין לו תובעים, או דלא חשיב להו גזל כיון שעדיין לא הופרש, ועוד שהם סומכים על "ואכלת" ולא מוכר. שם.

אם קנה דמאי מעמי הארץ א"צ להפריש, דעמי הארץ לא נחשדו על התרומה. ועוד דבדמאי אם קרא לו שם מבעוד יום מותר להפרישו בשבת, (ובודאי טבל אסור, ובבין השמשות מותר להפריש בדמאי אפילו בלי קריאת שם). ועוד דבדמאי יכול לשתות את המעשר ראשון (אם הוא לוי, או למ"ד מעשר ראשון מותר לזרים), אבל בודאי אסור, ואם ישתה הוי כמו אם נבקע הנוד דהוי טבל למפרע. ועוד דבודאי צריך לתת את המעשר ללוי כדי לקיים מצות נתינה. ועוד דבדמאי יכול לקבוע בבין השמשות מקום בצפונו או בדרומו, אבל בודאי אסור דהוי כמו הפרשה, ולהכי לא קתני בשל כותים שמחללו על המעות, אלא ומיחל ושותה מיד, דהיינו מתחיל לשתות מיד, אבל לחלל אינו יכול כיון שלא קבע לו מקום. שם.

אחרי שהפריש מהמאה תרומה גדולה א"צ להפריש עשר מעשר ראשון אלא מעט פחות, וכן לענין מעשר שני, ואין לומר שיפריש עשר שמא הכותי כבר הפריש, דאם הכותי הפריש תרומה גדולה הוא הפריש גם את שאר המעשרות. תוד"ה עשרה.

ר"מ סובר שיש ברירה היכא שמברר דבריו כמו הכא, אבל היכא שאינו מברר דבריו (האחין שחלקו) ר"מ מסתפק אם יש ברירה. וכן שמואל סובר שהיכא שבירר דבריו אפילו בדאורייתא יש ברירה (אם מותי אם לא מתי), משא"כ היכא שלא בירר דבריו, ועוד יש לחלק בין דבר שעתיד להתברר לבין דבר שאינו עתיד להתברר. תוד"ה דברי.

ההזאות מדם הפר והשעיר על הפרוכת מבחוץ

לאחר ההזאות מדם הפר והשעיר לפני ולפנים היה מזה מהדם גם כנגד הפרוכת מבחוץ, וכדלהלן.

היה מזה מדם הפר על הפרוכת כנגד הארון מבחוץ, אחת למעלה ושבע למטה, והיינו כמצליף וכנ"ל, והיה מונה אחת ואחת וכו' כנ"ל. ואח"כ היה נוטל את דם השעיר ומניח את דם הפר ומזה כמו מדם הפר. ואח"כ היה מערה את דם הפר לתוך דם השעיר, ושופך את הדם מהכלי המלא לכלי הריקן. ומקור הזאות אלו הוא מדכתיב "וכן יעשה לאוהל מועד" שיזה על הפרוכת כמו שהזה בפנים, והא דכתיב "השוכן אתם בתוך טומאתם" היינו שאפי' בשעה שהם טמאים (כמו השתא בזמן הגלות) שכינה עמהם.

נ"ז. אף **שדבר הנלמד מהקש אינו חוזר ומלמד בהקש** לענין קדשים, מ"מ הכא שלומדים אחת למעלה של פר ושבע למטה של שעיר בהזאות שבפנים ע"י הקש **ילפינן הזאות שבחוץ מהזאות שבפנים, י"א שדבר שמקצתו אינו נלמד בהקש** כגון הכא שרק מנין ההזאות נלמד בהקש ולא עצם ההזאות, **חוזר ומלמד בהקש, ולחולקים צ"ל שלומדים את המקומות זה מזה** ואילו בהקש הראשון למדו את הבהמות זה מזה, **או שלומדים חוץ מפנים יחד** והיינו שלומדים אחת למעלה של פר ושבע למטה של שעיר בפנים ובחוץ יחד, כיון שגם את שבע למטה של פר ואחת למעלה של שעיר שנכתבו מפורש לומדים, ורק היכא שמריך ללמוד רק את הדבר שנלמד בהקש אומרים שדבר הלמד בהקש אינו חוזר ומלמד בהקש. רש"י. והתוס' (ד"ה חוץ) מקשים על רש"י, ומבארים ש"וכן יעשה לאהל מועד" היינו שכמו שעשה אחת למעלה בשעיר בפנים כך יעשה בפר ובשעיר בחוץ, וכמו שעשה שבע למטה בפר בפנים כך יעשה בפר ובשעיר בחוץ. וריצב"א מבאר כרש"י, ומה שהקשו התוס' תירץ ריצב"א דשאני הכא דכתיב "וכן יעשה לאהל מועד" שיהיה ממש אותו דבר.

הזאה על הפרוכת ביוה"כ ובפר העלם דבר של ציבור ושעירי ע"ז, אינה על הפרוכת ממש אלא כנגד הפרוכת, ואם נגעו נגעו. ור"א ברבי יוסי אומר אני ראיתיה והיו עליה כמה טיפי דמים, ומפרש בגמ' שראה כמה טיפי דמים כסדרם מלמעלה למטה שהם של יוה"כ, וכמה שלא כסדרם שהם של פר העלם דבר של ציבור.

וכתבו התוס' (ד"ה אני) שכיון שבבית ראשון לא היתה פרוכת, ובבית שני לא היו מקריבים פר העלם דבר כיון שלא היה להם כהן משוח שהרי יאשיהו גנז את שמן המשחה, צ"ל דאיירי בבית ראשון ובפרוכת שהיתה כנגד הפתח, או בבית שני ורק בהוראת כהן לעצמו צריך כהן משיח, אבל פר העלם דבר של ציבור יכול להקריבו אף כהן הדיוט.

נתערבו הדמים של פר ושעיר

סדר המתנות הוא להזות מדם הפר בפנים ואח"כ מדם השעיר, ואח"כ מזה מדם הפר בחוץ ואח"כ מדם השעיר, ואח"כ נותן מן הדם על המזבח הפנימי. הגמרא מבארת מה יעשה היכא שנתערבו הדמים יחד, כיצד יעשה כדי שיהיה ודאי שעשה את כל ההזאות הנצרכות לפי הסדר.

אם נתערב לפני ההזאות אינו יכול להזות פעם אחת שיעלה לשתיהם, דבעינן שיכלה דם הפר ואח"כ יזה דם השעיר, דכתיב "וכלה מכפר את הקודש", ועל כן יזה פעמיים אחת למעלה ושבע למטה.

אם נתערב אחר הזאת דם הפר למעלה- אינו יכול לתת שבע למטה לשם שניהם, ואח"כ אחת למעלה לשם שעיר, דבעינן שנתינה למעלה של השעיר תהיה לפני הנתינה למטה, אלא יתן שבע למטה לשם פר, ואחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר.

נ"ז: נתערבו לו הכוסות- נותן ג' פעמים, שאז ודאי הקדים של פר לשל שעיר. רש"י כתב שמזה וכו' וכן בהיכל. וכתבו התוס' (ד"ה נותן) שמשמע שהתערובת היתה לפני שהזה לפני ולפנים. אך קשה שהרי שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה ולא כלום, ולכן ביארו דאיירי רק בהזאות שבהיכל.

נתערבו מקצת הדמים כגון שנשפך מעט מכל מזרק למזרק שלישי, **נותן** מהדם הודאי, ושאר הדם לרב פפא אינו שיריים אלא הולכים לאמה המביאה את כל הללכון שבעזרה לנחל קדרון, **אפילו למ"ד שכוס אחת עושה את חברתה שיריים, כיון שכאן הכוס השניה אינה ראויה.** ולרב הונא בריה דרבי יהושע הוי שירים והולכים ליסוד מזבח העולה **ואינו דחוי, דכיון שאינו ראוי לא נדחה.**

דין שיירי דם חטאת- קיבל דם החטאת בד' כוסות, כל כוס שזרק ממנה הדם הנשאר בה הוי שיריים לכו"ע ונשפך ליסוד, וכוס שלא זרק ממנה, לת"ק נדחתה ונשפך הדם לאמה, דכתיב "ואת דמו ישפוך", ולר"א בר"ש הוי שירים ונשפך ליסוד דכתיב "ואת כל דמה ישפוך אל יסוד", והא דכתיב "ואת דמו ישפוך" אתא למעוטי שיריים שבצוואר בהמה.

עירוב דם הפר ודם השעיר- היה מערה דם הפר לתוך דם השעיר, וחוזר ומערה מהמזרק המלא לתוך המזרק השני כדי שיתערבו היטב, ומתני' כרבי יאשיה דס"ל שצריך לתת מתנה אחת משניהם יחד על קרנות המזבח, דכתיב במתנות המזבח "ולקח מדם הפר ומדם השעיר". ולרבי יונתן נותן מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו דס"ל דהכי משמעתא דקרא. הגמרא אומרת שאף שבעלמא רבי יאשיה סובר שאע"פ שלא כתוב יחדיו הכונה יחדיו ורבי יונתן חולק, ונ"מ בהא דכתיב "איש אשר יקלל את אביו ואת אמו" אם המשמעות היא שניהם יחד (אי לאו סיפא דקרא "אביו ואמו קילל"), או שהמשמעות היא כל אחד בפני עצמו, (ואף שלרבי יונתן משמע או שניהם כאחד או אחד בפני עצמו, הכא ההזאה היא דווקא כל אחד בפני עצמו, כיון שלפני ולפנים ובהיכל מזה מכל אחד בפני עצמו, ולומדים סתום מן המפורש. תוד"ה רבי יונתן). הכא י"ל שרבי יונתן סובר שצריך לערבם, דכתיב "וכפר אהרן על קרנותיו אחת", אמנם בברייתא מבואר להדיא שלרבי יאשיה מערבם ולרבי יונתן לא מערבם. וכתבו התוס' (ד"ה עירה) שמבואר במנחות שמכאן לומדים ש"עולין" אין מבטלים זה את זה, שהרי ידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר. והא דלא אמרינן קמא קמא בטיל, משום שיש מ"ד שבשופך מפי חבית דנפיש עמודיה לא אמרינן קמא קמא בטיל, ואפילו למ"ד שבחבית נמי אמרינן קמא קמא בטיל, במזרק דנפיש עמודיה טפי לא אמרינן קמא קמא בטיל.

דיני חציצה בקבלת הדם במזרק

קבלת הדם של כל הקרבנות היא ע"י כהן שאוחז בידו מזרק שהוא כלי שרת ומקבל בו את הדם, והנה לגבי כמה דינים בתורה יש דיני חציצה, וכגון הנוטל לולב עם סודר על ידו לא מהני, והגמרא מבארת מתי גם לענין קבלת דם הקרבנות יש דיני חציצה.

נ"ח. הגמ' מסתפקת מה הדין **בהניח מזרק בתוך מזרק וקיבל בו את הדם** בכל הקבלות שבימות השנה, **אי מין במינו חוצץ** ונמצא שהקבלה לא היתה ע"י כהן כיון שהוא מחזיק במזרק החיצוני, **או שאינו חוצץ.** והנה בסוכה מבואר שלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה, והיינו היכא שכורך סודר סביב הלולב ומאריכו ועושה לו כמין בית יד ואוחז בו, אבל אם כורך ידו בסודר הוי חציצה. ומזרק בתו מזרק איירי שאוחזו מלמטה, אבל אם אוחזו בשפתותיו הוי כמו בית יד וחשיב לקיחה ע"י דבר אחר דשמה לקיחה, אלא דפשיטא דהכא אינו אוחז שתי מזרקות כבדות בשפתותיהם. ודעת ריצב"א שגבי כלי שרת דבעינן "ולקח הכהן" לא מועיל לקיחה ע"י דבר אחר. תוד"ה מין.

ואין להוכיח מדתניא ונתן את המלא בריקן, דאין הכונה שנותן את המזרק המלא בתוך הריקן, אלא ששופך את המלא לריקן, ואף שכבר עירבם עושה כן כדי לערבם יפה.

ואין להוכיח ממה שהעומד על כלי או על רגל חבירו הוי חציצה אף שרגל ברגל זה מין במינו, ויש חציצה בריצפה דילפינן מכלי שרת שדבר המקדש יש בו חציצה, **דשאני רגל שא"א לבטלה** עד שחברו יגמור עבודתו.

וללישנא בתרא הספק הוא אם דרך שירות בכך, ופשיט מדדריש תנא דבי רבי ישמעאל "כלי הקודש אשר ישרתו", כלי בלשון רבים ושירות בלשון יחיד.

הניח סיב בתוך המזרק וקיבל בו את הדם- הגמ' מסתפקת **אם זה חוצץ כיון דשזה מין בשאינו מינו, או שאינו חוצץ כיון דמחלחל.** הגמרא רוצה להוכיח מדתניא בפרה לענין נתינת אפר לתוך מים חיים לקדשם, **זולף והולך** ממי המעין שירדו לשוקת דרך חור שבדופנה **עד שמגיע לספוג** ומבואר שרק המים שנבלעו בספוג פסולים, אבל שאר המים אינם נפסלים בגלל חציצת הספוג, **והגמרא דוחה דשאני מיא דקלישי** שהם נמצאים מכל צידי הספוג בינו לבין הכלי, אבל דם עב הוא. **וי"א שבדם כשר** דקליש, **אבל בקומץ** שהוא צריך להתקדש בכלי לאחר הקמיצה, וזה כנגד קבלת הדם, **פסול** משום חציצה.

נתינה מדם הפר והשעיר על מזבח הזהב

לאחר ההזאות מדם הפר והשעיר בקודש הקדשים ובהיכל היה הכהן גדול נותן מדם הפר והשעיר על המזבח הפנימי כדכתיב "ויצא אל המזבח אשר לפני ד' וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב, והזה עליו מן הדם בארבעו שבע פעמים". הגמ' להלן מבארת מהי דרך הליכת הכהן למזבח ומהו סדר וצורת הנתינה על קרנות המזבח ועל ראש המזבח, ומה היה עושה עם שייריי הדם, והאם יש דין מעילה בשייריי הדם.

נ"ח: היציאה ממקום ההזאה על הפרוכת למזבח- לאחר הזאות הדם היה יוצא אל המזבח אשר לפני ד', והיינו מזבח הזהב, דכתיב "ויצא אל המזבח אשר לפני ד' " ומזבח החיצון אינו לפני ד', וכתיב לשון יציאה ללמדך שבשעת ההזאה היה עומד בין המזבח לפרוכת, (אבל בפר הבא על כל המצוות היה עומד מן המזבח ולחוץ, דכתיב "לפני ד' " -המזבח לפני ד' והכהן אינו לפני ד'.

סדר המתנות על קרנות המזבח הפנימי- לתנא דמתני' סדר המתנות: **מזרחית צפונית** דס"ל כרבי יוסי שהיתה רק פרוכת אחת והיא היתה פרופה מן הצפון, וממילא היה מגיע בתחילה לקרן צפונית מערבית, ושם לא היה נותן וכדלהלן, והיה יוצא לקרן מזרחית צפונית ונותן שם, וחוזר דרך ימין לקרן צפונית מערבית, **מערבית דרומית, דרומית מזרחית, וזו שיטת ריה"ג.** ולר"ע הסדר היה מזרחית דרומית דס"ל שהיו ב' פרוכות והחיצונה היתה פרופה מן הדרום וממילא הגיע בתחילה לקרן דרומית מערבית, ושם לא היה נותן וכדלהלן, והיה יוצא לקרן מזרחית דרומית ונותן שם, וחוזר לקרן **דרומית מערבית, מערבית צפונית, צפונית מזרחית.** ולכו"ע אע"פ שאין מעבירין על המצוות לא היה מתחיל בקרן שהיה מגיע לשם בתחילה, דכתיב "ויצא אל המזבח" -שיצא בתחילה מכל המזבח.

ביאור מחלוקתם- י"ל שלכו"ע כל פניות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין (דילפינן מים שעשה שלמה שהפסוק מנה את סדר הרוחות לצד ימין), אלא שריה"ג יליף פנים מחוץ להקיף דרך ימין, ור"ע סובר שמדינא אין מעבירין על המצוות, אלא כיון דילפינן שיצא מחוץ למזבח יתחיל שם ויחזור לקרן שדילג עליה שזה לצד שמאל. ביאור נוסף- לר"ע מקיף בידו, ובזה אין דין פניה לימין, ולריה"ג מקיף ברגלו, ונחלקו אם לומדים מזבח הפנימי ממזבח החיצון, דבתרוייהו כתיב "סביב", או שלא לומדים כיון שכל המזבח הפנימי הוא כשיעור קרן אחת במזבח החיצון.

נ"ט. כיצד היה הכה"ג עובר מקרן לקרן- לת"ק היה מקיף את המזבח בהליכתו ועומד ליד כל קרן שנותן בה, ונותן את הדם מלמעלה למטה, שכיון שהיה עומד סמוך לאותה קרן שנותן עליה, וגובה המזבח ב' אמות שזה יותר מגובה ידו, וממילא היה צריך שראשי אצבעותיו יהיו למעלה, ואם היה נותן מלמטה למעלה היה מתלכלך הבית יד של כותנתו. **ולר"א במקומו היה עומד ומחטא,** שכיון שגודלו אמה על אמה לא היה צריך להקיפו ברגליו, **ונחלקו ר"י ור"מ בדעתו, לר"מ על כולם היה נותן מלמעלה למטה** בזו שלפניו כדי שלא יתלכלך, וכן בשתי הקרנות האחרות, **חוץ מאותה שבאלכסון** שכיון שהיא רחוקה אם היה נותן מלמעלה למטה זה טורח להיות כפוף ולפשוט זרועו עד סוף המתנה, ויותר קל לכפוף גופו ולפשוט זרועו מלמטה ונזקף והולך למעלה, **ומתני' כר"י הסובר שעל כולם היה נותן מלמטה למעלה** שכך נח לעשות בקרנות הרחוקות **חוץ מאותה** שלפניו. ושתי כהנים גדולים נשתיירו ממקדש ראשון, אחד אמר שהקיף בידו, והשני אומר שהקיף ברגליו.

אח"כ **היה מזה על טהרו של מזבח ז' פעמים** דכתיב "והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים", וטהרו היינו מקום גלוי בגג המזבח, שהיה חותה גחלים אילך ואילך ומזה ביניהם, ולא היה מזה על גבי האפר או הגחלים. (ורבה בר רב שילא רצה לומר שהכונה שהיה מזה בחציו של המזבח, והגמרא דוחה את דבריו). לחנניה היה מזה בצד צפוני, לרבי יוסי בצד דרומי, דלכו"ע במקום שסיים מתנות

הקרנות שם מזה על הגג, דכתיב "וטהרן וקדשו" מקום שקדשו בקרנותיו שם טהרו בהזאות, ונחלקו אם פתח הפרוכת היה בדרום או בצפון.

שיירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון, ששם היה פוגע כשיוצא, וכתיב "ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד" ואף שפסוק זה נאמר על פר כהן משיח, "הפר" מרבה פר יום הכיפורים. ושיירי הדם שהזה על מזבח החיצון היה שופך על יסוד דרומי, ששם היה יורד מן הכבש, ולרבי ישמעאל שניהן נשפכים ליסוד מערבי, דילמוד סתום מן המפורש, ולרשב"י שניהם נשפכים ליסוד דרומי, דסבר דפתח ההיכל בדרום וממילא היסוד הדרומי הוא נחשב "אשר פתח אהל מועד", ותלמידי רשב"י משכו את רבי ישמעאל לומר כדבריהם, וסימנך משכוה גברי לגברא -הרבים משכו את היחיד. רש"י. והתוס' (ד"ה משכוה) מבארים שרשב"י שנזכר בשמו ובשם אביו משך את רבי ישמעאל שנזכר רק בשמו.

נ"ט: אלו ואלו מתערבים באמה ויוצאים לנחל קדרון ונמכרים לגננים לזבל.

מעילה בדם- לר"מ ור"ש ומועלין בדמים הנ"ל מדרבנן לשלם קרן, ולחכמים אין מועלים בו אפילו מדרבנן, אבל מדאורייתא להוסיף חומש לכו"ע אין בדם מעילה (דאם מועלים מדאורייתא היאך נמכרים לגננים לזבל. תוד"ה עד), לעולא ילפינן מדכתיב "לכם" שלכם יהא, ודבי רבי שמעון תנא "לכפר" לכפרה נתתיו ולא למעילה, ולריו"ח ילפינן מדכתיב "הוא" דינו לפני כפרה כמו לאחר כפרה (והיינו אחר שחיטה קודם זריקה, ששייך בדם כפרה, אבל מחיים שלא שייך כפרה בדם יש בו מעילה. תוד"ה הוא). ובעינן תלתא קראי, למעטו מדין נותר שאם אכל דם נותר בשוגג אינו חייב אלא אחת משום דם, ומדין מעילה, ומדין טומאה שאם אכל דם קדשים בטומאת הגוף שהיא בכרת חייב רק משום דם, וכן אם שגג בדם והזיד באלו אינו חייב כרת, אבל מדין פיגול א"צ למעטו, דכל דבר שיש לו מתירין בין לאדם לאכילה בין למזבח להקטרה חייבים עליו משום פיגול, והדם הוא עצמו מתיר ועל המתיר אין חייבים משום פיגול. ולאחר כפרה אין בו מעילה, דאין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו.

ס. אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו- אבל תרומת הדשן מועלין בה דכתיב "ושמו אצל המזבח" דטעון גניזה, אלמא אסור בהנאה משום קדושתו וממילא יש בו מעילה, (לתוס' (ד"ה והרי) יש בו מעילה, ולריצב"א אין בו מעילה אלא איסור הנאה. וקודם דישון מועלין בו לכו"ע, ודשן של מזבח הפנימי אין בו מעילה אפילו לפני דישון, דאין הדישון נחשב שהוא מחוסר עבודה כיון שהדישון שלו אינו מצריך בגדי כהונה), וכן בגדי כהונה - ארבעה בגדי לבן של כה"ג ביה"כ לרבנן טעונים גניזה ומועלים בהם, אבל לרבי דוסא ראוים הם לכהן הדיוט ובגדי כהונה אין בהם מעילה דלא ניתנה תורה למלאכי השרת, עגלה ערופה מועלין בה דכתיב "וערפו שם" שם תהא גניזתה, ולא ילפינן לעלמא, דשני כתובין הבאים כאחד אין מלמדים, ולמ"ד ששני כתובין מלמדין, הכא כתיב תרי מיעוטי, "ושמו" ו"הערופה". ואי הוי כתיב רק חד מיעוטא, אמרינן דכיון ששני מיעוטים כתובים באותו דבר אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ולכן צריך ב' מיעוטים. תוד"ה תרי.

מה מעכב בסדר עבודת יוה"כ

כל מעשה יוה"כ האמור במתני' על הסדר, אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום. לרבי יהודה דין זה הוא דווקא דברים הנעשים בבגדי לבן בפנים, אבל דברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ כגון הגרלה ווידוי ושפיכת שיריים וכל מתנות הפרוכת ומזבח הזהב מה שעשה עשוי, אמנם בשחיטה וחפינה מודה ר"י שהם מעכבים, דצורך פנים כפנים, ולרבי נחמיה אף דברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ כגון אילו ואיל העם שהקדים להם הוצאת כף ומחתה מעכבים, אבל דברים הנעשים בבגדי זהב בחוץ אין מעכבים.

ס: לרבי יוחנן נחלקו בהא דכתיב "והיתה זאת לכם לחוקת עולם אחת בשנה", לרבי יהודה אחד ממעט בגדי לבן בחוץ ואחד ממעט שיריים, ולרבי נחמיה אחד ממעט בגדי זהב ואחד ממעט שיריים שאינם מעכבים אף הנעשים בבגדי לבן, ולרבי יהודה אם העיקר מעכב אף השיריים מעכבים כיון שגם עבודה זו מעכבת את הכפרה ומאי חזית למעוטה. והגמרא מקשה שרבי יוחנן עצמו אמר שרבי נחמיה שאמר ששיריים שהקריבם בחוץ חייב מדבר למ"ד ששיריים מעכבים אלמא עבודה הם וקרינן בהו "ואל פתח אהל מועד לא הביאו". רש"י. והתוס' (ד"ה תנא) הקשו שבזבחים משמע שלרבי נחמיה גם שיריים של חטאות החיצוניות שזרקם בחוץ, אע"פ שאינם מעכבים. ורבינו חיים כהן מתרץ שר"נ סובר ששיריים הפנימיים מעכבים וממילא אם זרקם בחוץ חייב, ולומדים שיריים החיצוניים מהפנימיים. ולריצב"א לומדים שיריים החיצוניים מאברים ופדרים.

וכלה מכפר את הקודש- לר"ע דורשים שאם כיפר כילה ואם לא כיפר לא כילה, ולר"י דורשים שאם כילה כיפר ואם לא כילה לא כיפר. י"מ שאין המחלוקת אלא במשמעות דורשין, וי"מ שנחלקו אם שיריים מעכבי לר"ע אין מעכבים אלא רק עיקר המתנות, ולר"י רק אם כילה את הכל כיפר.

קטורת שחפנה קודם שחיטתו של פר לא עשה כלום, ואף לר"י שבדברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ אין הסדר מעכב, הכא מעכב, דצורך פנים כפנים דמי.

ס"א. שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה כלום, ויחזור וישחוט את השעיר, ואם הזה מדם השעיר קודם שגמר דם הפר, יזה מדם הפר ויחזור ויזה מדם השעיר לאחר דם הפר.

כפרת יוה"כ- כתיב "וכפר את מקדש הקודש (-לפני ולפנים אם נכנס לשם אדם טמא וידע מתחילה ולא ידע בסוף, ושעיר זה תולה להגן מפני היסורים עד שיודע לו ויביא קרבן עולה ויורד) ואת אהל מועד (-טומאה בהיכל) ואת המזבח (כמשמעו טומאה שאירעה לאדם שהיה במזבח ושהה כדי השתחויה, שזה שיעור שהיה למי שנטמאה בעזרה. רש"י. ולתוס' (ד"ה וכפר) הכונה לענין נשפך הדם, שהכל נחשב כמתנה אחת, וכתבו שגם לרש"י י"ל שכוונתו שהמתנות נחשבות כאחד וזה מכפר על טומאה שאירעה שם, וכן להלן גבי היכל וכו') יכפר (-עזרות), ועל הכהנים (כמשמעו) ועל כל עם הקהל (-ישראל) יכפר (-לוים), לרבי יהודה הושוו כולם -כהנים לוים וישראלים להתכפר בוידוי שעיר המשתלח על שאר עבירות. ולר"ש כשם שדם השעיר מכפר על ישראל בטומאת מקדש וקדשיו בלא וידוי, כך דם הפר מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו בלא וידוי, וכשם שוידוי שעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות כך וידוי פר מכפר על הכהנים בשאר עבירות, והושוו דבני כפרה נינהו, מיהו כל חד מכפר בדידי'.

נשפך הדם באמצע ההזאות- לר"מ הזאה שבפנים ושעל הפרוכת ושעל המזבח כל אחד הוא כפרה בפני עצמו, ואם נשפך הדם באמצע ההזאות יתחיל מתחילת אותו מקום שהוא מזה שם, דכל מקום הוא כפרה בפני עצמו. ולר"א ור"ש אינו חוזר על ההזאות כלל אפילו לא נגמרה אותה כפרה, אלא מתחיל ממקום שפסק. ונחלקו בהא דכתיב "מדם חטאת הכיפורים אחת בשנה", לר"מ הכונה חטאת אחת ולא לעשות כפרה אחת משני חטאות, ולר"א ור"ש הכונה חיטוי אחד ולא לעשות אותה הזאה שני חיטויים. שיריים לכו"ע לא מעכבי כלל.

וכן נחלקו **בלוגין של מצורע** שלר"מ מתנות שבפנים דכתיב "והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים", ומתנות שבבהונות דכתיב "ומן השמן אשר על כפו יתן הכהן על תנוך אוזן המיטהר הימנית ועל בוהן ידו הימנית" כ"א כפרה בפני עצמה, ואם נשפך השמן יתחיל מתחילת אותה נתינה, ולר"א ור"ש ממקום שפסק משם מתחיל. ומתנות הראש דכתיב "ומיתר השמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המיטהר" לכו"ע אינם מעכבות, דגבי בהונות כתיב "ומיתר" וגבי ראש כתיב "והנותר" והיינו שמה שנשאר מהשיריים יתן על הראש, והוו שיירי שיריים. והקשו התוס' (ד"ה דברי) שבזבחים ז: מבואר שאם לא נתן מהשמן על הראש, לרבי יוחנן בן נורי יביא לוג אחר ויתן על הראש, ולר"ע יתחיל בבהונות. ותירצו התוס' שכוונת רבי יוחנן בן נורי שאף שנטהר מצרעתו ואף כלפי שמיא נתכפר מהעונש מ"מ חסר לו מצות מתנות הראש, וי"מ שכוונת הגמ' שם שמתנות הראש אינם מעכבות שמתן הבהונות יעשו ריצוי גמור.

ס"א: אשם מצורע ששחטו שלא לשמו כגון לשם עולה או שלמים, שהדין הוא שכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה לריו"ח הדין בזה תלוי במחלוקת הנ"ל, שלר"מ דס"ל שעבודה שלא נגמרה הרי היא כמי שאינה, הכא נמי אע"פ שנתן ממנו לבהונות הרי היא כמי שאינה, וממילא יביא אחר ויתחיל מתחילה, ולר"א ור"ש אין לו תקנה דהכא א"א לגומרה באחר, דכתיב "כבש אחד אשם" אשם אחד אמרתי לך ולא שתי אשמות. ולרב חסדא הכא מודה ר"מ שאין לו תקנה דכתיב "והקריב אותו לאשם" והיינו אותו שהונף עם הלוג, שאינו יכול להביא אחר. ותניא כוותיה דריו"ח שאם שחטו שלא לשמו או שלא נתן מדמו לגבי בהונות ה"ז עולה ע"ג המזבח וטעון נסכים, וצריך אשם אחר להכשירו לטהרו לאכול בקדשים, ור"ח יפרש "צריך" ואין לו תקנה. לתוס' הסוגיה לא מדברת בשחטו שלא לשמו, דבזה כל מה שנתן ממנו כמאן דליתיה, אלא איירי שנשפך דמו קודם מתן בהונות.

נזיר ממורט שאינו יכול לגלח, לב"ה א"צ העברת תער, ולב"ש צריך העברת תער, (ובנזיר גרס איפכא. תוד"ה נזיר). לרב חסדא כוונת ב"ש צריך ואין לו תקנה, ולרב פדת ב"ש סוברים בזה כר"א שנזיר שאין לו בוהן יד ורגל נותן על מקומם וטהור והכא נמי יעביר התער על מקום השיער, (ולר"ש יכול לתת על של שמאל, ולת"ק אין לו טהרה עולמית דבעינן קרא כדכתיב).

קבלת דם אשם מצורע- ב' כהנים מקבלים דמו, אחד ביד לצורך נתינה על המצורע, דכתיב "ונתן" מה נתינה בעצמו של כהן (דכתיב אצבע גבי שמן, וילמוד סתום (דם) מן המפורש (שמן). תוד"ה מה), אף לקיחה בעצמו של כהן, ואחד בכלי לזריקה על המזבח, דכתיב "כי כחטאת האשם הוא" מה חטאת טעונה כלי דכתיב בעולה ושלמים "וישם באגנות" וכל הקרבנות נלמדים בהקש מעולה ושלמים, אף האשם טעון כלי.

שריפת פרי ושעירי יוה"כ- לר"א ור"ש כולם מטמאים בגדים, ונשרפים בבית הדשן, והיינו אם נשפך הדם לאחר המתנות שבפנים והביא פר אחר למתנות הפרוכת ואח"כ נשפך הדם והביא פר אחר למתנות המזבח, כולם נשרפים בבית הדשן חוץ לג' מחנות, ומטמאים את בגדי העסוקים בשריפתם, ולחכמים רק האחרון שגמר בו הכפרה.

ס"ב. נשפך דם השעיר לאחר מתנות פנים חוזר ומגריל, ואם נשפך הדם שוב לאחר מתנות הפרוכת חוזר ומגריל, ונמצאו ג' שעירים לעזאזל, אבל אין משלח לעזאזל אלא שעיר אחד דכתיב "אותו" לשלח אותו לעזאזל, י"א שמשלח את הראשון, דמצוה בראשון (כרבי יוסי בהפריש פסחו ואבד והפריש אחר ונמצא שמצוה בראשון אע"פ שהופרש השני קודם חצות ושכחגיע זמן שחיטת הפסח שניהם נעשו ראוים יחד, ואם השני מובחר יביאנו. אבל ממה שבתרומת הלשכה לרבי יוסי היה כתוב על הקופות א' ב' ג' משום שמצוה בראשון א"א ללמוד לכאן, די"ל דשאני התם שבזמן שהראשונה היתה ראויה להקריב ממנה עדיין לא היתה השניה ראויה שהראשונה נראית להקרבה משנתרמה, אבל כאן השעיר הראשון אינו ראוי לשילוח עד גמר מתנות הדמים), וי"א שמשלח את האחרון הואיל וגמר בו הכפרה.

שני שעירי:

שני שעירים שוים

שני שעירי יום הכיפורים מצוה שיהיו שוים זה לזה בכמה דברים, וכן הדין בשני כבשי מצורע ובשני צפורי מצורע, וכן בשני הכבשים של מוסף שבת, ובדיעבד אין זה מעכב. הגמרא מבארת במה צריך שיהיו שוים, ומנין לומדים דינים אלו לכתחילה ובדיעבד.

שני שעירי יוה"כ מצותם שיהיו שווים במראה -לבנים או שחורים או שחומים, בקומה, בדמים, ובלקיחתם כאחד, דכתיב "שני שעירי עיזים", ו"שני" מיותר שהרי מיעוט "שעירי" שנים. ואם אינם שווים או לא נלקחו באותו יום כשרים, דכתיב ב' פעמים "שעיר", ולולא רבוי זה היינו אומרים שזה לעיכובא, דכתיב ג' פעמים "שני", ומ"חוקה" ליכא למילף, דלא כתיב חוקה אלא על העבודה, ולא על הלקיחה שהיא מתמול שלשום. והשתא דילפינן שאינו מעכב חד קרא למראה וחד לקומה וחד לדמים. וכתבו התוס' (ד"ה שני) שר"ש (שבועות י"ג:) דורש מ"שני השעירים" להקיש שכמו ששעיר הפנימי אינו מכפר על ישראל בשאר עבירות, כך שעיר המשתלח אינו מכפר על הכהנים בשאר עבירות, ולדבריו הדין שיהיו שוים בקומה ומראה נלמד מאותו פסוק, דשקולין הם, והפסוק השני מלמד שיהיו שוים בדמים, והפסוק השלישי מלמד כנ"ל לענין כפרה.

ס"ב: כבשי מצורע וציפורי מצורע ומוספים של שבת מצוותם שיהיו שווים, דכתיב בכבשי מצורע ומוספין "שני כבשים" ו"שני" מיותר שהרי מיעוט כבשים שנים, ובצפורים כתוב "שתי צפורים. אמנם דין זה במצורע אינו לעיכובא, דכתיב ב' פעמים "הכבש" וב' פעמים "צפור" (וקמ"ל שלא לומדים מ"תהיה" שזה לעיכובא, אלא לומדים שעכב בשאר דיני מצורע). י"א שבמוספין זה מעכב שיהיו שוים, ודעת רש"י שאינו מעכב, דמנלן לומר שזה מעכב, (והתוס' ד"ה מוספין) כתבו דהא דכתיב "עולת שבת בשבתו הוי כמו שנה עליו הכתוב לעכב.

אמנם כבשי התמיד א"צ להיות שווים, והא דכתיב "שניים ליום" היינו שצריך לשוחטם כנגד היום -כנגד זריחת השמש, תמיד של שחר בקרן צפונית מערבית שכיון שהשמש במזרח בשיפולי הרקיע והכתלים היו גבוהים היה צל הכותל הרבה לכיוון מערב, ולכן צריך להרחיקו לצד מערב ככל יכולתו, וצפונית משום שקדשי קדשים שחיטתם על ירך המזבח צפונה, ושם היה בית המטבחיים והיו קבועים ברצפה כ"ד טבעות בריבוע של כ"ד אמות על כ"ד אמות, כמנין כ"ד משמרות, ונותנים ראש הבהמה לתוכם, בטבעת השניה לכיוון צפון, (כדי שהטבעת הראשונה תסייע לאחוז רגלי הבהמה שלא תתהפך, ולתוס' (ד"ה על) גזירה שמא יטיל גללים), ופני השוחט וצואר הבהמה היו באלכסון לצד מזרחי צפוני, ושל בין הערבים בקרן מזרחית צפונית בטבעת השניה ופניו למערב דרום באלכסון, שזריחת החמה באה משם.

דין "ראוי לפתח אוהל מועד" בשוחט בחוץ

השוחט קרבן מחוץ לעזרה חייב כרת, דכתיב "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור וכו' או אשר ישחט מחוץ למחנה, ואל פתח אהל מועד לא הביאו וכו' ונכרת האיש ההוא מקרב עמו". אמנם חז"ל דרשו שחייב זה אינו אלא בקרבן הראוי להקרבה בעזרה, ולהלן יבואר בכמה אופנים האם הקרבן נקרא ראוי להקרבה או לא.

שני שעירי יוה"כ ששחטם בחוץ קודם הגרלה שהם קדושים שהרי הם נקנים מתרומת הלשכה, חייב על שניהם משום שחוטי חוץ, אע"פ שהם עצמם עדיין אינם ראוים להקרבתם. רב חסדא (וי"א רבה) מבאר הטעם הואיל וראוים הם לשעיר הנעשה בחוץ -חטאת מוסף יוה"כ, דלא בעי עקירה אע"פ שלקחו לשם שעיר הנעשה בפנים, דשניהם שמם חטאת, ואע"ג דמחסרי עבודת היום -מתן דמי הפר והשעיר וחפינת הקטורת והקטרתה הראוים ליקדם למוספין, קסבר **אין מחוסר זמן לבו ביום**, אבל אין חשובים ראויים לשעיר הנעשה בפנים, הואיל ומחוסר הגרלה ועלית גורל מתוך הקלפי מעכבת אע"פ שהנחה אינה מעכבת, ומחוסר הגרלה כמחוסר מעשה אע"פ שאינו מעשה בגופן. ואם שחטם לאחר הגרלה, חייב על של שם ופטור על של עזאזל.

שלמים ששחטם קודם שנפתחו דלתות היכל פסולים, דכתיב "ושחטו פתח אהל מועד" בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול. ולרב חסדא אם שחטם בחוץ קודם דלתות היכל פטור, דמחוסר פתיחה אע"פ שאינו מעשה בגופן כמחוסר מעשה. וכתבו התוס' (ד"ה שלמים) דהאי טעמא השוחט בזמן הזה בחוץ פטור, דכיון שנהרס המזבח חשיב אינו ראוי לפתח אהל מועד, ורק המעולה קטורת או מנחה בחוץ חייב כיון שאין המזבח מעכב בהם. וכן אם המזבח בנוי במקומו למ"ד קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא חייב אם שחט קרבן בחוץ.

ס"ג. פסח ששחטו בחוץ בשאר ימות השנה-

לרב חסדא- לשמו פטור דאינו ראוי לשמו בפנים, ושלא לשמו אלא לשם שלמים חייב דראוי הוא לשם שלמים בפנים, וסתמא לשמו, ולא חשיב ראוי לשלא לשמו בפנים, דבעי עקירה.

לריו"ח- י"א בין לשמו בין שלא לשמו פטור, דעקירת חוץ לאו שמה עקירה, דלא הכשיר הכתוב פסח בשאר ימות השנה לשם שלמים אלא בפנים ובעקירת השם, וי"א בין לשמו בין שלא לשמו חייב, דפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא, וא"צ עקירה.

מחוסר זמן בין בגופו כגון בתוך ז' ימים לילידתו, בין בבעלים, השוחטו בחוץ פטור, ואיזה מחוסר זמן בבעלים, כגון זב וזבה ומצורע שצריכים להביא קרבנותיהם לסוף שבעה, **ויולדת** שצריכה להביא קרבנותיה בסוף מלאת ימי טהרה, **שהקריבו** לפני הזמן **חטאת או אשם בחוץ**, דבפנים א"א להביאם לשם חובה כיון לא הגיע הזמן, ולא לנדבה כיון שחטאת ואשם אינם באים בנדבה, (**אבל בעולה ושלמים חייבים** כיון שאפשר להביאם בפנים לנדבה, ושלמים היינו בנזיר). לרב חלקיה בר טובי **אם שחט** אשם **שלא לשמו** כגון לשם עולה או שלמים **חייבים**, כיון שהוא ראוי לעולה ושלמים בפנים, דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה.

ס"ג: שחט השעירים בחוץ לאחר הגרלה חייב על של שם ופטור על של עזאזל, דאף ששני השעירים ראוים לבוא אל תפח אהל מועד, דרשינן "אשר ישחט מחוץ למחנה ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לד' " להוציא של עזאזל שאינו מיוחד לד'. ופרת חטאת לרש"י א"צ למעטה, כיון שאינה ראויה לבוא אל פתח אהל מועד, ולתוס' (ד"ה ולא) יש לגמרא צד שצריך למעטה.

השוחט קדשי בדק הבית בחוץ פטור משום שחוטי חוץ, ואף שהם נחשבים קרבן דכתיב "ונקרב את קרבן ד' וכו' כלי זהב וכו' ", מ"מ הא כתיב "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו" וזה אינו ראוי לפתח אוהל מועד דאין קדשי בדק הבית עתידים לבוא לפתח אהל מועד. וי"מ הטעם משום שסתם קדשי בדק הבית הם בעלי מומים, אך בגמרא בזבחים מבואר דלא כדבריהם. רש"י. (דמבואר בזבחים קי"ב. שפרת חטאת אע"פ שהיא תמימה פטור כיון שאין סופה לבוא אל פתח אהל מועד, וא"כ ה"ה בקדשי בדק הבית תמימין. תוד"ה וכל).

דיני שעיר המשתלח

שעיר המשתלח ושאר קרבנות בעלי מום או מחוסר זמן- מחוסר זמן בהמת קרבן קודם יום השמיני אין נותנים ממנו על המזבח, ואף אין מקדישים אותו, ואינו ראוי לשעיר המשתלח, דכתיב "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לד' ", (והכא דרשינן "לד' " לרבות דכל מקום דורשים לפי עניינא דקרא), ובאמת א"צ לזה דרשה שהרי אין הגורל קובע לד' אלא בראוי לד' וכיון שאינו יודע איזו בהמה תצא בגורל אינו יכול להביא אחד מהם מחוסר זמן, (**ואף לחנן המצרי** דס"ל שאפילו אם דם השעיר לד' נמצא בכוס ומת המשתלח, מביא שעיר לעזאזל ובפשוטו הכונה ללא הגרלה, י"ל דהיינו שהדם שבכוס אינו נדחה, אבל צריך להגריל ואותו שיצא לד' יעלה, ויתכפר בדם של הראשון), אבל לר"ש הסובר שאם מת אחד מביא חבירו שלא בהגרלה בעינן דרשה, או דאיצטריך קרא להיכא שהומם וחיללו על שעיר אחר שבזה א"צ הגרלה כיון שהוא בא מכח הראשון, ומום פוסל בשעיר המשתלח דכתיב "ואשה לא תתנו מהם על המזבח לד' ", ו"אשה" אלו החלבים, ואסור להקטיר אפילו מקצתם דכתיב "מהם", ולא לזרוק מהם על המזבח דכתיב "מזבח". וצריך ליפותא לשעיר המשתלח גם לפסול מחוסר זמן וגם לפסול בעל מום, דמחוסר זמן חמור כיון שעדיין לא הגיע זמנו, ובעל מום חמור משום דמאיס.

ס"ד. לרבא הרבוי בשעיר המשתלח הוא לדין **אותו ואת בנו** לומר שאינו ראוי לשעיר המשתלח, וכגון ששחט אמו לחולה, ואף שהאיסור הוא על שחיטת שניהם, דחייתו לצוק זו היא שחיטתו. והקשו התוס' (ד"ה דחייתו) בהא דאיתא בחולין שבשור הנסקל אין דין אותו ואת בנו לפי ר"ש, כיון דהוי שחיטה שאינה ראויה, אבל בעגלה ערופה יש דין אותו ואת בנו, דכיון שאם נמצא ההורג לפני שנערפה העגלה תצא ותרעה בעדר, ומבואר שמחיים אינה אסורה, ואמאי לא קאמר שגם בעגלה ערופה נחלקו ר"ש ורבנן היכא שערפה, שלר"ש פטור כיון שאינה ראויה לאכילה, ולרבנן חייב משום שעריפתה זו היא שחיטתה.

מת אחד מן השעירים

שני שעירי יום הכיפורים נקבעים למצותם ע"י גורל, והיכא שמת אחד מהם לאחר ההגרלה צריך להביא שנים חדשים, ויש לדון איזה שעיר אין עובדים בו, ומה יעשה עם אותו שעיר, זה תלוי בדין בעלי חיים שנדחו מהקרבה אם הם חוזרים להיות ראוים, או שדינם לרעות עד שיפול בהם מום, או שדינם למיתה, וכדלהלן.

אם מת אחד השעירים לפני ההגרלה, יביא שעיר אחר שיהיה זוג לשני.

אם מת אחד מהשעירים אחרי ההגרלה, יביא זוג חדש ויגריל עליהם בתחילה, אם של שם מת יאמר זה שעלה עליו הגורל לד' יתקיים תחתיו, ואם של עזאזל מת יאמר זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו, והשני (להלן יבואר מיהו השני) ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה, שאין חטאת ציבור מתה, (ולרבי יהודה תמות, ושיטתו תבואר להלן).

שיטת רב שהשעיר השני מהגורל הראשון קרב, והשעיר השני מהגורל השני ירעה. ולריו"ח של ראשון ירעה ושל שני קרב. ומחלוקתם היא שלריו"ח בעלי חיים נדחים, ולרב רק בשחוטים אמרינן הואיל ונדחה ידחה, ולכן אם מת המשתלח ישפך הדם, אבל בעלי חיים אינם נדחים, דיליף מבעל מום עובר שהוא חוזר להיות ראוי לקרבן, דכתיב "כי משחתם בהם מום בם לא ירצו" אבל כשאין מום בם ירצו.

ובאמת רב מודה שאפשר להקריב את השני, אלא דסבר כרבי יוסי דמצוה בראשון, דאמר רבי יוסי המפריש פסחו ואבד והפריש אחר תחתיו ואח"כ נמצא הראשון מצוה להקריב את הראשון אע"פ שכשהגיע חצות שהוא זמן שחיטת הפסח שניהם ראוים להקרבה, ואם היה השני מובחר ממנו יביאנו (והתוס' (ד"ה ואם) מסתפקים אם גם בשעירי יוה"כ אם היה השני מובחר ממנו יביאנו, או לא), ולחכמים איזה שירצה יקריב, (ומקופות שאמר רבי יוסי שכותבים א' ב' ג' לידע איזה תרומה ראשונה אין ראיה לכאן, דילמא שאני התם דשם הראשון היה ראוי לפני השני וכאן אין ראוים אלא אחרי מתן דם הפר).

רבא מדייק ממתני' כרב, ובברייתא מבואר כרבי יוחנן, ודורשים מ"יעמד חי" ולא שכבר עמד ונדחה ע"י חבירו, דבעינן עמידה אחת ולא שתי עמידות, שהשעיר מהזוג השני נשלח לעזאזל.

א"א ללמוד ממחוסר זמן ששייך להיות ראוי אחרי שלא היה ראוי, דהיכא שנראה ונדחה חמור יותר מהיכא שלא היה ראוי עדיין. (ואפילו לריו"ח דס"ל בקידושין ז: שדיחוי מעיקרא הוי דיחוי ואפילו בבעלי חיים, לגבי בהמה של שני שותפין שהקדיש חציה וחזר וקנה את החצי השני והקדישו, שחלה הקדושה אבל אינה ראויה להקרבה, שאני התם שמשעה שהקדישה היתה דחויה. ואע"פ שמחוסר זמן יכול להקדישו בלילה אע"פ שאינו ראוי להקרבה אלא ביום, כיון שאינו מחוסר מעשה בגופו לא חשיב נדחה, ועוד דלילה אינו דוחה כיון שאינו ראוי להקרבת שום קרבן, ומטעם זה לא אומרים בכל הקרבנות שעבר עליהם לילה שהם נדחים מהקרבה. תוד"ה התם). ולריו"ח "בהם" ממעט שאר בעלי חיים שנדחו, ורב ממעט מ"בהם" שאברים של עולה תמימה שנתערבו באברים של בעלת מום, כל אבר שקרב אחד ממנו לפני ששמו לב לתערובת, יכול להקריב כולם ותולים האיסור באותו שקרב, דילפינן שלא הזהירה תורה על בעלי מומין אלא כשהם בעצמם ולא בתערובת, וכשיטת ר"א, (אבל לחכמים אפי' קרבו כולם חוץ מאחד יצא לבית השריפה. ורב ס"ל כר"א, אי נמי אפילו לרבנן מדאורייתא יכול להקריבם, שהרי אם עלו לא ירדו, ורק מדרבנן אין להקריבם. תוד"ה הא), וריו"ח לומד דין זה מדכתיב בהם ולא כתיב בם, ורב בם בהם לא דריש.

ס"ד: שיטת רבי יהודה שהשעיר השני שבזוג הראשון ימות

ולא ירעה, ויתכפר בשני שבזוג שני. לרב סובר ר"י שבעלי חיים נדחים ולכן ימות, ובזה נחלקו. ולריו"ח צ"ב במה נחלקו, ומתני' דייקא כרב. והא דתלי רבי יהודה טעמא בכך שאין חטאת ציבור מתה, לריו"ח ביחיד מודים חכמים שתמות, וכדרבי אבא שאמר במפריש חטאתו ונאבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאה הראשונה, לרבי מתכפר באחת מהם והשניה תמות, ולרבנן רק בנמצאת לאחר כפרה תמות השניה, אבל בנמצאת קודם כפרה לאחר הפרשה רועה, ואמר רבי אבא שלכו"ע אם נתכפר באינה אבודה תמות האבודה, דכך נאמרה הלכה למשה מסיני חטאת שאבדה ונתכפרו בעליה באחרת מתה, ורק בנתכפר בראשונה והשניה עומדת נחלקו אם מפריש לצורך תשלומי אבוד כאבוד דמי או לא, ולכן לרבי יוחנן אמר ר"י שאין חטאת ציבור מתה, אבל חטאת דיחיד תמות, דהוי כנתכפר באינה אבודה והדחויה קיימת, ולרב שמקריבים את השניה שבזוג הראשון אמאי בשל יחיד תמות, דאפילו לרבי לא תמות כיון שלא הופרשה לתשלומי אבוד, שהרי המשתלח מת, וכיון שאין בעלי חיים נדחים היה יכול להקריב גם אותו, ומ"מ אין דינו כמפריש שתי חטאות לאחריות שהוא מתכפר באחד מהם והשניה תרעה, דכיון שאמר רבי יוסי מצוה בראשון מעיקרא כמפריש לאיבוד דמי, ומתני' רבי היא. וכתבו התוס' (ד"ה הוה) שאין לומר דמתני' כר"ש שבכל גוונא חטאת יחיד אינה רועה, אפילו במפריש ב' חטאות לאחריות, שהרי ר"ש סובר שאם מת אחד השעירים מביא אחר שלא בהגרלה, ובמתני' מבואר שצריך הגרלה.

ס"ה. ועוד אמר רבי יהודה נשפך הדם ימות המשתלח

כיון שעדיין לא הזה דמו וכתיב חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן, וצריך להביא דם אחר, וא"א להביאו בלא הגרלה, וכיון דס"ל שבעלי חיים נדחים ימות, ואם **מת המשתלח ישפך הדם**, דאע"פ שקיים מצות הגרלה ורק הגרלה מעכבת בו ולא וידוי, וכ"ש ששילוח אינו מעכב שהרי הוא נעשה ע"י איש עיתי ולא כתיב חוקה אלא על דברים הנעשים בבגדי לבן, מ"מ הא כתיב "יעמד חי לפני ד' לכפר" דבעינן שיהיה חי עד שעת מתן דמים של חבירו ואם מת קודם אין כפרת הדם כלום, וממילא צריך להביא אחר, וכיון שא"א להביא אחר בלא הגרלה צריך להביא שנים, וממילא ראשון נדחה, דשחוטים נדחים לכו"ע.

פר ושעיר של יום הכיפורים שאבדו

שקלים שנגנבו או אבדו- בני העיר ששלחו שקליהם לירושלים ע"י שליח ונגנבו או שנאבדו, אם נתרמה התרומה לפני שנודע שאבדו **נשבעים** השלוחים שבועת השומרים **לגזברים** כיון שההפסד הוא להקדש, דכיון שתורמים על האבוד שלא נודע, אין הבעלים חייבים להביא שקלים אחרים, (והא דתניא תורמין על האבוד ועל הגבוי, לרש"י (ב"מ נ"ח) הכונה אבוד שבא ליד שליח ואבד ולא נודע לבעלים קודם התרומה, ועל הגבוי ביד שליח ולא אבד. והתוס' (ד"ה נשבעים) מבארים שאבוד היינו שהגיע ללשכה ונאבד לפני שנתרמה התרומה, ועל הגבוי היינו שבשעת התרומה היה ביד שליח, אפילו אם סופו שנאבד, ועל העתיד שיגבות היינו שלא נתנו עדיין לשליח), ואם לא נתרמה התרומה נשבעים לבני העיר, ובני העיר מביאים שקלים חדשים, ואם נמצאו השקלים הראשונים שאבדו או שהחזירום הגנבים, לחכמים אלו ואלו שקלים ואין עולים להם לשנה הבאה, ולרבי יהודה עולים להם לשנה הבאה. ורבא מבאר שרבי יהודה סובר שחובות של שנה זו קרבות לשנה הבאה.

פר ושעיר של יוה"כ וכן שעירי ע"ז (-ציבור שחטאו בע"ז בהוראת בי"ד ומביאים פר לעולה ושעיר לחטאת), **שאבדו, והפריש אחרים תחתיהם** ונמצאו הראשונים **לרבי יהודה הראשונים ימותו**, (ולר"א ור"ש **ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה, שאין חטאת ציבור מתה**, ולא נקט פר העלם דבר של ציבור, משום שפר העלם דבר של כהן משיח שטעה ועשה בהוראת עצמו, בזה מודים ר"א ור"ש. תוד"ה וכן).

הגמרא שואלת למה לא ישמרם לשנה הבאה.

ס"ה: ואין לומר שהטעם הוא משום שקרבנות ציבור מר"ח ניסן ואילך צריך להביאם מתרומה חדשה, דכתיב "זאת עולת חודש בחדשו לחדשי" כתיב כאן חידושי יתירי לומר שבאחד החודשים צריך להביא קרבנות מתרומה חדשה. דפר אינו בא מתרומת הלשכה, ואין לומר שזה גזירה פר אטו שעיר, דאין לומר שימות משום גזירה, ועוד שהרי דין תרומה חדשה אינו אלא לכתחילה. וכתבו התוס' (סוף ד"ה ומשום) ששייך דין מיתה משום גזירה, וקושית הגמ' ששעיר עצמו שאינו קרב הוא גזירה שמא יאמרו שנה קובעת לחברתה. או שקושית הגמ' שאין לגזור משום שפר אינו דומה כ"כ לשעיר. או שקושית הגמ' שהשעיר הוא קרבן ציבור והפר הוא קרבן יחיד.

ואין לומר שהטעם הוא משום שאין הגורל קובע משנה לחברתה, ולא יחזור ויגריל כדי שלא יאמרו גורל קובע משנה לחברתה, דא"כ למה הפר ימות, ואין לומר גזירה אטו שעיר, דאין לומר שימות משום גזירה.

ואין לומר שהטעם בפר הוא גזירה אטו חטאת שמתו בעליה (לרש"י הכונה שמא ימות הכהן גדול בשנה זו, והתוס' (ד"ה גזירה) הקשו שזה דבר הנראה לעניים אם הכה"ג מת. ולכן ביארו שהחשש הוא שימות אחד מהכהנים, שגם הם מתכפרים בפר, ואף אם כפרתם צפה על כפרת הכה"ג, ראוי לגזור משום חטאת שמתו בעליה), ובשעיר גזרו אטו פר, דאין לומר שימות משום גזירה.

ואין לומר שהטעם הוא גזירה משום חטאת שעברה שנתה ועד יוה"כ הבא תעבור שנה על השעיר משנולד, וכל שעירי חטאת פסולים לאחר שנה, (וזה תלוי במחלוקת לגבי דין שנה תמימה שנאמר בבתי ערי חומה שאז נחלט הבית ללוקח, שלרבנן שהכונה לי"ב חודש מיום ליום ואם נתעברה יכול המוכר לגאול י"ג חודש, א"כ הכא ודאי עברה שנתה, ולרבי שהכונה לשס"ה יום כמנין ימות החמה אפילו אם עיברו את השנה, שזה י"א יום יותר מי"ב חודש, וגזרו אף באופן שלא עברו שס"ה יום כמנין ימות החמה כגון אם הקדישו ביום השמיני ללידתו), ובפר גזרו אטו שעיר, דאין לומר שימות משום גזירה, ואף שפר יותר מבן שלש פסול לחכמים, ולריה"ג עד בן שתים, מ"מ אין זה סיבה שימותו, דאפשר שבפר אין הלכה שדינו למיתה בגיל שלש. אי נמי אתא כר"מ שגם בן ארבע וחמש כרשר. תוד"ה משום), ועוד שהרי חטאת שעברה שנתה רועה ואינה מתה.

ס"ו. למסקנה טעמא דר"י משום שחוששים לתקלה שיבוא להקריבה, (כדמצינו שבזמן הזה אין מקדישים שום דבר, דסתם הקדש לבדק הבית, ואין מעריכים, ואין מחרימים (דסבר שסתם חרמים לבדק הבית. רש"י. והתוס' (ד"ה ואין) כתבו שאף למ"ד שהחרמים לכהן, מ"מ לפני שהגיעו ליד כהן אסורים, ובזמן הבית אין לחוש לתקלה זו מפני שרגילים להזהר בקדשים, או משום דשכיחי כהנים), ואם הקדיש או העריך או החרים, בהמה נועל דלת בפניה והיא מתה, פירות כסות וכלים ירקבו, וכלי מתכות יוליכום לים המלח), ובשאר בהמות שדינם לרעיה אין חוששים שיקריבום, דשאני הכא דבת הקרבה היא לשנה הבאה, אבל אין חוששים לתקלה דגיזה ועבודה, דא"כ כל הבהמות שרועות נחשוש בהם לתקלה. וכתבו התוס' (ד"ה אין) שגם מעשר בהמה ביטלו מפני התקלה. והקשו ממה שמצינו שרבי אלעזר בן עזריה היה מעשר מעדרו תריסר אלפי עגלי בכל שנה, והרי ראב"ע היה בן ט"ו בזמן החורבן, ושתי שנים אינם נחשבים "בכל שנה". ותי' התוס' שהאפוטרופוס שלו היה מפרש. אי נמי לא מיד אחרי החורבן ביטלו מעשר בהמה. וי"מ שהיה מעשר למלך, ואין משמע כן.

והא תניא **פסח שלא קרב בפסח ראשון** יקרב בפסח שני ע"י שימכר חטמא או למי שהיה בדרך רחוקה, או לשנה הבאה, ותניא אידך לא יקרב לשנה הבאה, המחלוקת היא אם חוששים לתקלה, ואין לומר שנחלקו במחלוקת רבי ורבנן הנ"ל, דהא תניא וכן המעות שגם במעות שהופרשו לפסח יש מחלוקת אם אפשר להשתמש בהם לשנה הבאה.

וידוי ושליחת השעיר לעזאזל

לאחר שנתבארו דיני שני השעירים, חוזר התנא לבאר סדר עבודת הכהן גדול ביום הכיפורים, לאחר שגמר מתן דמים של פר ושעיר, כפי שנתבארו לעיל עד דף נ"ט.

כתיב (ויקרא ט"ז) "וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי, והתודה עליו את כל עוונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאותם, ונתן אותם על ראש השעיר, ושלח ביד איש עתי המדברה, ונשא השעיר עליו את כל עוונותם אל ארץ גזירה ושלח את השעיר במדבר". הגמרא מבארת סדר ודיני הדברים כפי הנלמד מן הפסוקים.

וידוי שעיר- בא לו אצל שעיר המשתלח, וסומך ב' ידיו עליו ומתוודה, וכך היה אומר אנא ד' חטאו עוו פשעו לפניך עמך בית ישראל, אנא ד' כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים שחטאו ושעוו ושפשעו לפניך עמך בית ישראל, ככתוב בתורת משה עבדך לאמר "כי ביום הזה יכפר עיכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ד' תטהרו". והכהנים והעם והעומדים בעזרה

כשהיו שומעים את שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

לרבי יהודה גם לכהנים יש כפרה בשעיר המשתלח, לרב ירמיה מתני' דלא כר"י, ולאביי אף לר"י הכהנים בכלל עם קדושיך.

מי היה מוליך את השעיר לעזאזל- מסרו למי שהיה מוליכו, הכל כשרים להוליכו דכתיב "איש" להכשיר את הזר (וקמ"ל דלא נימא דכיון דכתיב ביה כפרה צריך דווקא כהן), אלא שעשו הכהנים גדולים קבע ולא היו מניחים את ישראל להוליכו, ולרש"י בי"ד של כהנים הרגילו לעשות שהכהנים יוליכו אותו בקביעות ולא ישראל. אמר רבי יוסי מעשה והוליכו ערסלא וישראל היה.

דיני שילוח השעיר לעזאזל-

ס"ו: צריך **לזמן** את משלח השעיר מאתמול דכתיב "עתי", ואם חלה המשלח, לחכמים ישלחנו ביד אחר, ור"א השתמט מלענות מה יעשו בכהאי גוונא, או כשחלה השעיר, או בדחפו ולא מת, ולרבנן **אם חלה** מרכיבו על כתפו, ואם **דחפו ולא מת** ירד אחריו וימיתנו.

שולחים את השעיר לעזאזל **אפילו בשבת**, דכתיב "עתי", ואין הנ"מ לענין תחומין, דהא תחומין דרבנן, אלא נ"מ שאם היה השעיר חולה יכול להרכיבו על כתפיו בשבת, וזה נחשב הוצאה אף לרבי נתן דאמר חי נושא את עצמו, דבחולה לא אמר הכי. רפרם הוכיח שאין עירוב והוצאה ביום"כ, דאם יוה"כ אסור בהוצאה אפילו בחול, והתורה אמרה לשלחו, בהכרח שזה דוחה יוה"כ. עירוב כדי נסבא, אלא דהא בהא תליא, דתקנת עירובי חצרות היא גזירה שמא יוציא מרה"י לרה"ר. (וכתבו התוס' (ד"ה אמר) שהגמ' כריתות דחתה ראיה זו).

נטמא המשלח יכול להכנס לעזרה ששם הכה"ג מוסרו לו, דכתיב "עתי".

שאלו את ר"א על אדם פלוני האם יזכה לעוה"ב וי"מ שהשאלה היתה על שלמה בן דוד (האם הכונה שלא היה לבבו שלם כמו דוד אבל לא חטא, או לא. תוד"ה פלוני), ואמר להם שמא שאלו על אבשלום (שבא על פילגשי אביו, האם פילגשים הם בלא כתובה וקידושין כרב או לא. שם), **ואם הרועה יכול להציל כבשה מפי ארי** (-את בת שבע מיד דוד, דכל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט לאשתו. תוד"ה מהו), **וענה להם שמא שאלו אם יש להציל את הרועה מן הארי** (-אוריה מיד דוד, האם חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ולא היה מורד במלכות במה שאמר ואדוני יואב, או שאין חולקין והיה מורד במלכות. שם), **ואם ממזר יורש או מייבם, ואם מותר לסוד** בזמן הזה **בית** או **קבר, ולמה היה חילוק בעונשי עובדי העגל שיש שמתו בסייף דכתיב "שימו איש חרבו" ויש שמתו במגיפה** דכתיב "ויגוף ד' את העם" ויש שמתו בהדרוקן דכתיב "ויזר על פני המים" והיינו שבדקם כסוטות, **אחרי שמעשיהם שוים, ור"א נמנע מלהשיב** אע"פ שהיה יודע, **מפני שמעולם לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו.**

חילוק בעונש עובדי העגל- י"א שמי שזיבח וקיטר בסיף שהם עבודות שחייבים עליהם לע"ז סקילה, וכיון שלא נתפרשו להם ד' מיתות בי"ד נידונו בסייף כבני נח שכל מיתתם בסייף, **גיפף ונישק** שאין בזה מיתת בי"ד **במיתה** במגיפה בידי שמים, **שמח בלבבו בהדרוקן. וי"א שמי שעבד בעדים והתראה בסייף, עדים בלא התראה במיתה, בלא עדים והתראה בהדרוקן. ושבט לוי כולו לא עבד עבודת כוכבים** דכתיב "ויאמר מי לד' אלי ויאספו אליו **כל בני לוי**", **והא דכתיב** "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו" שנעשו אכזרים עליהם לנקום נקמתו של מקום, **היינו אבי אמו מישראל, "ואת אחיו לא הכיר" היינו אחיו מאמו מישראל, "ואת בניו לא ידע" היינו בן בתו מישראל.**

כבש עשו למוליך השעיר מפני האלכסנדרים שהיו מתלשים בשערו ואומרים לו טול וצא טול וצא, שזרזו אותו לכפר העוונות המרובים.

מיקירי ירושלים **היו מלווים אותו** עד סוכה ראשונה.

ס"ז. הסוכות והמרחק מירושלים ועד צוק- לר"מ היו י' סוכות בדרך ובני אדם הולכים לגור שם לפני יוה"כ **וי"ב מילין** ועד הסוכה הראשונה וכן בין סוכה לסוכה היה מיל שזה תחום שבת, **ובסוכה האחרונה** שהיה בינה לבין הצוק ב' מילין **לא היה מלוה עד הצוק, אלא עומד מרחוק** -במרחק מיל **ורואה את מעשיו. ולרבי יהודה היו ט' סוכות וי' מיל** (וי"ג י' סוכות, וא"כ האחרונה היתה בצוק, ושמא עשו זאת מתוך חולשת המשלח שלא יצטרך לחזור. תוד"ה רבי יהודה), **ולרבי יוסי היו ה' סוכות וי' מיל, והמלוים היו מלוים מסוכה לסוכה ע"י עירוב, ולדבריהם האחרון** היה מגיע עימו לצוק, **ור"א בנו טען שאם ע"י עירוב מספיק ב' סוכות בי' מיל, דבני ירושלים יערבו וילוו אותו ב' מילין, והסוכה הראשונה תהיה במרחק** עוד ב' מילין, **וחלק מבני אותה סוכה יערבו לצד ירושלים וילכו ב' מילין, ונמצאת** הסוכה השניה בסוף ד' מילין, **וחלק מבני אותה סוכה יערבו לצד השני, וכן בסוכה** השניה. וכתבו התוס' (ד"ה וכולן) דהנה שיטת ר"ת שמוסיפים על האלפים אמה את שיעור האלכסון שלהם, וכן שיעור ד' טפחים על ד' טפחים בעמוד מוסיפים את האלכסון, והכא משמע שאין לו אלא אלפים אמה כמו שהוכיח רש"י. וי"ל דלסימנא בעלמא נקט מיל, כמו שבעלמא נקט אלפים אמה ללא האלכסון. אך קשה שכיון שהמקור הוא מערי הלוים, שם הרי נתנו אלכסון רק לפאות העולם. ולכן דעת רבינו שמואל שרק לפאות העולם נותנים אלכסון בין בתחום שבת בין בעמוד.

על כל סוכה וסוכה **אומרים לו הרי מזון והרי מים** ומעולם לא הוצרך לכך, אלא כדי שיהיה פת בסלו.

היה חולק לשון של זהורית ולא היה קושר כולו בסלע שמא ילבין קודם שישלחנו ולא ידחוף את השעיר מחמת שמחת ליבון החטאים, והשתא שהוא עסוק בו באחרונה לא ימנע מלדוחפו, והלשון לא תלבין עד שתיגמר מלאכת כולה, ולא היה קושרו כולו על ראשו כדי שיוכל לראות אם הוא מלבין.

בראשונה היו קושרים הלשון על פתח האולם מבחוץ, הלבין היו שמחים לא הלבין היו עצבים ומתביישים, התקינו לקשור על פתח האולם מבפנים ועדיין היו מציצים ורואים וכו', התקינו לקשור בסלע ובין קרניו.

דחפו לאחוריו והוא מתגלגל ויורד, ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה אברים אברים. ונחלקו רב ושמואל אם האברים מותרים בהנאה דכתיב "במדבר" -שיהיה הפקר כמדבר, או שהם אסורים דכתיב "גזירה" -לשון חומר ואיסור, ואמר רבא שמסתבר כמ"ד שהאברים מותרים, דלא אמרה תורה שלח לתקלה למי שלא ידע שזה מהשעיר.

ס"ז: אף בנוב וגבעון ושילה היה דין שעיר לעזאזל.

אל ארץ "גזירה"- חתוכה צוק גזור וחתוך, ולא משופע כ"כ, דבר אחר דבר שהשעיר מתגזר ויורד, ד"א גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר. (ואיתא בברייתא דהא דכתיב "את משפטי תעשו" היינו דברים שאילו לא נכתבו דין הוא שיכתבו, כמו ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים וגזל וברכת השם, ו"את חוקותי תשמרו" היינו דברים שהשטן משיב עליהם, כמו חזיר שעטנז חליצה טהרת מצורע ושעיר המשתלח", שמא תאמר מעשי תהו הם, תלמוד לומר "אני ד' " אני חקקתים ואין לך רשות להרהר אחריהם).

עזאזל- עז וקשה, וי"א שמכפר על מעשה עוזא ועזאל על העריות, במדבר- ולא בישוב, גזירה- בצוק.

בא וישב לו תחת סוכה אחרונה עד שתחשך, ואע"פ שזה ב' מילין, והיוצא ברשות אין לו אלא אלפים אמה ממקום שיצא לשם ברשות, לזה התירו מפני שהוא מעונה וחלוש, ועוד שהוא מתיירא לעמוד במדבר יחידי משתחשך.

מאימתי מטמא בגדים דכתיב "והמשלח את השעיר יכבס בגדיו" **משיצא חוץ לחומת ירושלים, ולא מיציאתו מהעזרה דכתיב "המשלח", ולא משיגיע לצוק דכתיב "והמשלח". ולרבי יוסי מטמא משהגיע לצוק, דכתיב "עזאזל וכבס". ולר"ש מטמא משזורקו לצוק, דכתיב "והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו"** וקסבר שדחיפתו וזריקתו היא שילוחו.

המשלח מטמא בגדים, ומשלחו -המלוה לא מטמא.

פר ושעיר הנשרפים

פרו של כהן גדול (שהיה מתודה עליו), וכן השעיר שעלה עליו הגורל לד', שהיו מזים את דמם בקודש הקדשים ובקודש ועל המזבח הפנימי כפי שנתבאר לעיל (נ"ד – נ"ט) היו נשרפים מחוץ למחנה, כדכתיב "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם לכפר בקודש יוציא אל מחוץ למחנה, ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם, והשורף אותם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים ואחרי כן יבוא אל המחנה". ולהלן יבואר סדר ודיני פר ושעיר הנשרפים.

בא לו אצל פר ושעיר הנשרפים לאחר מסירת השעיר לידי מי שלוקחו לעזאזל, **קרען והוציא את אימוריהם, ונתנם במגיס** (-קערה של כלי שרת, ובה היה מעלה אותם למזבח) **כדי להקטירם** אח"כ **על גבי המזבח** כדכתיב "ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה". ולא היה מקטירם עכשיו בבגדי לבן, אלא היה קורא קודם את הפרשה בבגדים הללו, ואח"כ טובל ולובש בגדי זהב לאילו ואיל העם, וטובל להוציא כף ומחתה, וטובל למוספין ולאימורי חטאת הללו ולתמיד של בין הערבים. וכתבו התוס' (ד"ה אטו) דאיתא בתמיד שהההפשטה כשרה בזר, אבל ההקטרה טעונה כהן. עוד כתבו שאין חובה להעלות את האימורים עם המגיס, ורק כשמוציא את האימורים נותנם במגיס ולא ע"ג הרצפה כדי שלא יהיו קדשי שמים מוטלים כנבילה.

קלען במקלעות שארבעה בני אדם היו נושאים ב' מוטות זה לצד זה, והפר והשעיר מורכבים זה על כמין קליעה, **והוציאם לבית השריפה** חוץ לירושלים.

לא היה מנתחם כעולה ע"י הפשט הבשר כדכתיב "והפשיט ונתח", אלא היה משאיר את העור ע"ג הבשר כמו בפר כהן משיח, דכתיב ביה "וקרבו ופרשו והוציא" מלמד שמוציאו שלם, שכשם שפרשו בקרבו כך כרעיו בקרבו, ולומדים פר ושעיר הנשרפים מפר כהן משיח, דבשניהם נאמר עור ובשר ופרש. ואין שורפים אותם שלמים, דילפינן מעולה שצריך ניתוח, דבשניהם נאמר "ראשו וכרעיו".

מאימתי מטמאים בגדים של העוסקים בהם, דכתיב "והשורף אותם יכבס בגדיו", **משיצאו מחוץ לחומת העזרה, דכתיב "יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו" (וכיון שמקום שריפתם מחוץ לג' מחנות, בהכרח הכונה ששם מטמאים בגדים). ולר"ש משיצת האור ברובן.**

ס"ח. מקום שריפתם הוא מחוץ לג' מחנות, כמו בפר העדה ופר כהן משיח (דכתיב בפר העדה "אל מחוץ למחנה", וכתיב "ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון", וכתיב בדשן "מחוץ למחנה" שזה מיותר שהרי כבר כתיב ששפך הדשן הוא מחוץ למחנה). לר"ש שורפם (וכן את הפרה) חוץ לג' מחנות במזרחה של ירושלים דכתיב בפרה "אל נוכח פני אהל מועד", ולרבנן בצפונה של ירושלים דכל מעשי חטאת בצפון, ולרבי יוסי בבית הדשן, והא דכתיב "על שפך הדשן ישרף" הכונה שיהיה שם דשן, ולרבי אליעזר בן יעקב הכונה שיהא מקום השריפה משופך מדרון, וא"צ שיהיה שם דשן.

ס"ח: והשורף אותם יכבס בגדיו- השורף מטמא בגדים והיינו המסייע בשעת שריפה, והיינו כר"ש שאין מטמאים בגדים עד שיוצת האור ברובן, אבל המצית את האור והמסדר את המערכה אינו מטמא בגדים, המסייע בשעה שנעשו אפר אינו מטמא בגדים, לראבר"ש המסייע אחר שנחרך הבשר אע"פ שעדיין לא נעשה אפר אינו מטמא בגדים דכתיב "הפר".

אמרו לו לכה"ג הגיע שעיר למדבר דקודם לכן אסור לו להמשיך בשום עבודה, דכתיב "ושלח את השעיר במדבר" ואח"כ "ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה". לת"ק היו יודעים זאת ע"י הנפת סודרים, שהיו עומדים בני אדם באופן שאחד יראה את סימנו של הסמוך לו, ומדבר היינו הצוק. ולרבי יהודה היו משערים זמן ג' מילים והיינו זמן שיגיע לבית חדודו ולא לצוק, דכיון שהגיע למדבר נעשית מצוותו ומתחיל לקרות הפרשה. ולרבי ישמעאל היו רואים שהלבין הלשון של זהורית.

בא לו כהן גדול:

קריאת התורה במקדש ביום הכיפורים

לאחר שהגי השעיר לעזאזל למדבר, היה הכה"ג קורא ג' פרשיות בעזרת נשים, ובאותה שעה היו שורפים את הפר והשעיר מחוץ לג' מחנות, ולהלן יבואר סדר ודיני קריאת התורה.

הבאת הספר תורה- בא לו כה"ג לקרות, חזן הכנסת (-שמש הכנסת, ובית הכנסת היה סמוך לעזרה בהר הבית) נוטל ס"ת ונותנו לראש הכנסת (-מי שעל פיו נחתכים צורכי הכנסת, מי מפטיר מי פורס על שמע ומי עובר לפני התיבה), **וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכה"ג, (ואף אם אין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, הכא הכל הוא כבודו של כה"ג** להראות שיש הרבה שררות למטה ממנו).

קריאת התורה- הכה"ג קורא פרשות "אחרי מות", ו"אך בעשור" שבפרשת אמור, (**דבאותו ענין מותר לדלג אף בתורה, וכדלהלן** ס"ט:), **ואומר יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן (כדי שלא להוציא לעז על ספר תורה** שיחשבו שהוא חסר. ע.), **ו"ובעשור לחודש" שבחומש הפקודים** (-חומש במדבר שמתחיל במנין ישראל) **קורא בעל פה (ואין גוללים מפני כבוד הציבור** שיהיו מצפים ודוממים, **ואין מביאים ס"ת אחר מפני פגמו של ראשון** שיחשבו שהראשון חסר, **וי"א משום ברכה שאינה צריכה** שיצטרכו לחזור ולברך, **ודווקא כאן שאדם אחד קורא חוששים לזה, אבל כשכמה קוראים יכולים להוציא אף ג' ס"ת כמו בר"ח טבת שחל להיות בשבת. שם).**

הברכות על התורה- הכה"ג מברך על התורה שמונה ברכות, **על התורה** (-ברכה שלאחריה, אשר נתן לנו **כדרך שמברכים בבית הכנסת**), **ועל העבודה** (-רצה בעמך ישראל ותרצה העבודה בדביר ביתך וכו' שאותך לבדך ביראה נעבוד), **ועל ההודאה** (-מודים אנחנו לך, עד הטוב לך להודות), **ועל מחילת העוון** (מחול לעוונותינו ביום הכיפורים הזה וכו', עד מלך מוחל וסולח לעוונותינו וכו'), **ומתפלל על בית המקדש** וחותם ברוך שבחר במקדש, **ועל ישראל, ומתפלל על הכהנים** וחותם ברוך שבחר בזרעו של אהרן, וכן על ישראל, **ועל שאר התפילה** (-רינה תחינה ובקשה מלפניך על עמך ישראל שצריכים להושע, וחותם ברוך שומע תפילה).

ואח"כ מביא כל אחד ספר תורה מביתו וקורא בו כדי להראות חזותו לרבים -להראות נויו של ספר תורה, ותפארת בעליה שטרח להתנאות במצוה, דכתיב "זה קלי ואנוה" התנאה לפניו במצוות, לולב נאה, ספר תורה נאה בקלף נאה בדיו נאה בלבלר אומן. והביאום לשם בערב יום הכיפורים.

הרואה כה"ג כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפים וכן להיפך, ולא מפני שאינו רשאי, דאין בזה משום אין מעבירים על מצות "ברב עם הדרת מלך" כיון שהוא עצמו אינו עסוק בה, אלא מפני שהיתה דרך רחוקה ביניהם, ומלאכת שניהם שוה כאחת.

באלו בגדים קורא- אם רצה לקרות בבגדי בוץ שעבד בהם קורא, ואף אי נימא דבגדי כהונה לא ניתנו ליהנות בהם, וקריאה הא לאו עבודה היא שהרי יכול לקרותה באיצטלית משלו, מ"מ י"ל שכיון שצורך עבודה היא מותר לקרותה בבגדי כהונה, ואם אינו קורא בבגדים שעבד בהם קורא באיצטלית (-כמין חלוק) לבנה משלו.

ס"ט. הנאה מבגדי כהונה- הגמ' מסתפקת אם מותר ליהנות מבגד כהונה שלא בשעת עבודה, ולמסקנה מותר ליהנות מהם, ומותר לאכול כשהוא לבוש בהם, אבל לישון אסור שמא יפיח, אלא

פושטים ומקפלים ומניחים אותם תחת ראשיהם (עיין להלן) ולא איכפת לן אם יפיח כיון שפשטם, ומותר ללכת עמהם במקדש שלא בשעת עבודה, אבל אסור לצאת עמהם מחוץ למקדש מפני שזה דרך חול, (דעת התוס' (ד"ה בגדי) שגם במקדש אסור לכתחילה ללובשם שלא לצורך עבודה, וההתר הוא שא"צ להסירם מיד בגמר העבודה. ולגבי ציץ דנים התוס' אם מותר ללובשו אפילו חוץ למקדש, דכתיב "והיה על מצחו תמיד", או שאסור. ומה שמצינו ששמעון הצדיק יצא עמהם מחוץ לבית המקדש, לא היו בגדי כהונה אלא היו ראויים להיות בגדי כהונה, ואב"א עת לעשות לד' הפרו תורתך.

הנאה ממצעות כלאים ובגדי כהונה- איתא בתמיד שהכהנים היו פושטים בגדי כהונה ומניחים אותם תחת ראשיהם. לרב פפא היינו כנגד ראשיהם ולא תחת הראש ממש, ואע"פ שמותר ליהנות מבגדי כהונה, מ"מ למ"ד אבנטו של כה"ג שהוא של בוץ ואינו כלאים, אינו האבנט של כהן הדיוט אלא הוא כלאים, אסור משום הנאה מכלאים, שהרי אסור מדרבנן להציע תחתיו כלאים שמא תיכרך נימא על בשרו, ואפי' עשר מצעות זו על גב זו אסור, (אבל מדאורייתא אין האיסור אלא בלבישה והעלאה בדרך לבישה שיש בה הנאת חימום, דכתיב "לא יעלה עליך" אבל אתה מותר להציעו תחתיך), אבל לרב אשי מניחם תחת ראשו דבגדי כהונה קשים הם ואינם מחממים לפיכך אין בהם משום כלאים. וכתבו התוס' (ד"ה קשין) שלפי זה הא דאמר בערכין שיש איסור כלאים לכהנים, וקמ"ל שאף שהותר להם כלאים בזמן העבודה לא הותר להם שלא בזמן עבודה, הכונה ללבישה והעלאה, שכיון שזה אסור מדאורייתא אסור אף בקשים, אבל הצעה שהיא איסור דרבנן מותרת בקשים, ודלא כרש"י שמתירים גם בלבישה והעלאה. והא דאסור למכור לעכו"ם או לעשות מרדעת לחמור מבגד שאבד בו כלאים, דווקא באבד אסור מפני שחוששים שיקרע בגדו ויתפור מהכלאים בבגדו, אבל אם הכלאים ניכרים מותר. והחילוק בין מרדעת החמור שמותר, וכן איתא בכלאים שמותר לעשות כרים וכסתות מכלאים, לבין מצעות שאסור, דבמצעות שייך שתיכרך עליו נימא, אבל במרדעת ובכרים וכסתות לא גזרו כיון שאינו שכיח שתיכרך נימא, אמנם אם בשרו נוגע בהם אסור, ובמרדעת ובלבישה והעלאה אסור אע"פ שאין בשרו נוגע בהם.

הגמרא מדייקת מדברי רב פפא שמותר להניח תפילין מן הצד בזמן השינה, ואין חוששים שמא יפיח. רש"י. והתוס' (ד"ה בא) כתבו שבתמיד מבואר שהחידוש הוא שלא חוששים שיתגלגל עליהם ויש בזה בזיון לתפילין.

הגמ' מביאה את המעשה שהיה בכ"ה טבת הוא יום הר גריזים ואסור להספיד בו, מפני שבאותו היום רצו הכותים להחריב את בית המקדש, ולבסוף החריבו ישראל את הר גריזים (שהלך שמעון הצדיק עם בגדי כהונה לאלכסנדרוס מוקדון, וכשראהו המלך השתחוה לו ואמר שדמות דיוקנו מנצחת לפניו במלחמות, ומסר בידי ישראל את הכותיים) ועשאוהו יו"ט.

ס"ט: אין ישיבה בעזרה דכתיב "לעמוד לשרת" וכתיב העומדים שם לפני ד', ולמלכי בית דוד מותר דכתיב "ויבוא המלך דוד וישב לפני ד' ".

מקום קרה"ת ביוה"כ ובהקהל היה בעזרת נשים, וי"א שבהקהל היה בהר הבית.

"ויברך עזרא את ד' האלוקים הגדול"- לרב גדלו בשם המפורש, והוראת שעה היתה. ולרב גידל אמר "ברוך ד' אלוקי ישראל מן העולם ועד העולם". ולרב מתנא שהחזירו אנשי כנסת הגדולה אמירת הגבור והנורא שתיקן משה, וביטלו ירמיה משום שאינו אמת שאין רואים את גבורותיו, (ועקרו תקנת משה מפני שיודעים בקב"ה שהוא אמיתי), ואמרו אנשי כנה"ג אדרבה זו היא גבורתו שכובש את יצרו וכו', והן נוראותיו שאלמלא מוראו היאך יכולה אומה אחת להתקיים בין האומות שהרי ביום החורבן נתאספו כל האומות להשמידם, ונשארו מהם.

הגמ' מביאה את מה שעשו אנשי כנסת הגדולה עם יצא דע"ז שביטלוהו, דכיון שלא ניתן אלא כדי לקבל שכר כשמתגברים עליו, אין חפצים לא בו ולא בשכרו. ורצו לבטל יצר הרע דעריות ולא מצאו ביצה בת יומה בכל ארץ ישראל מפני שפסק החימום מן המעיים, ואפילואותן שעיברה התרנגולת כבר לא מתבשלים במעיה, ולא ביקשו לבטלו למחצה שיהא שולט באדם ליזקק לאשתו ולא לאחרת, מפני שאין נותנים משמים חצי דבר, וביטלו כוחו של יצר הרע רק לקרובים.

דילוג בקריאת התורה או הנביאים- אין מדלגים בתורה מענין לענין אף בכדי שלא יפסוק המתורגמן מפני שדברי תורה הם אזהרות ועונשים ומצוות, וצריך שיכנסו בלב השומעים, וכשאדם עובר מענין לענין אינו נח להתבונן, ובנביא מדלגים בכדי שלא יפסוק המתורגמן דאין זה כבוד ציבור לשבת ולחכות, ובענין אחד מדלגים אף בתורה, ובנביא אף בשני עניינים, ואין מדלגים מנביא לנביא, ובנביא של תרי עשר מדלגים מנביא לנביא, ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו – והיינו שאין לדלג לאחור.

טבילה שלישית והעבודות הנעשות בבגדי זהב

בכל יום היו מקריבים בבית המקדש תמיד של שחר ותמיד של בין הערבים, ולענין יוה"כ כתיב בפרשת אחרי מות שבתורת כהנים "בזאת יבוא אהרן אל הקודש, בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה, וכו', ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עיזים לחטאת ואיל אחד לעולה". ובפרשת פנחס שבחומש הפקודים כתיב "והקרבתם עולה לד' ריח ניחוח פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה וכו', שעיר עיזים אחד חטאת מלבד חטאת הכיפורים". הגמרא מבארת מתי היו מקריבים קרבנות אלו בסדר עבודת יוה"כ.

ע. הכה"ג היה מקדש ידיו ורגליו ואח"כ פושט את בגדי הלבן, (ואם הכה"ג קרא קריאת התורה בבגדי בוץ, נמצא שהיה פושטם לאחר קריאת התורה), ואח"כ היה יורד וטובל, עולה ומסתפג, ומביאים לו בגדי זהב והוא לובשם ומקדש ידיו ורגליו, ועושה את העבודות דלהלן.

זמן הקרבת אילו ואיל העם וז' כבשים ואימורי חטאת-

במתני' איתא שהיה טובל טבילה שלישית ולובש בגדי זהב ועושה את אילו ואיל העם, וז' כבשים תמימים בני שנה שאמורים בחומש הפקודים. ובתנא דבי שמואל תנא שלר"א אילו ואיל העם ואימורי חטאת היו קרבים בטבילה שלישית, ופר העולה וז' כבשים ושעיר הנעשה בחוץ היו קרבים עם תמיד של בין הערבים, דתחילה היה עושה את אלו המבוארים בתורת כהנים, ואח"כ את אלו המבוארים בחומש הפקודים שהוא אחרי תורת כהנים.

לר"ע (כמבואר בתוספתא) ז' כבשים היו קרבים עם תמיד של שחר וכן פר העולה, דכתיב במוספי כל הרגלים "מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד" אלמא מוספין נעשים עם עולת הבוקר, ויוה"כ נלמד מהרגלים, (ור"א לומד מזה שעל מה שזה מכפר זה מכפר והיינו דבר שיש בו ידיעה מסוימת), ואח"כ היה עושה את העבודה המיוחדת ליוה"כ, ובטבילה שלישית שעיר הנעשה בחוץ דכתיב "שעיר עיזים אחד חטאת מלבד חטאת הכיפורים" מכאן שחטאת הפנימית קודמת לשעיר זה, ואח"כ מקריב את אילו ואיל העם, ואח"כ אימורי חטאת, ואח"כ הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן כמו שכתוב בפרשה, ואח"כ בטבילה חמישית היה מקריב את התמיד של בין הערבים. ע"כ לשיטת רש"י. אבל שיטת התוס' (ד"ה ואחר כך) שלר"ע אימורי חטאת נקטרים עם תמיד של בין הערבים בטבילה חמישית.

ע: דעות נוספות בדעת ר"ע- ר"י אמר בשם ר"ע שכבש אחד מז' הכבשים היה קרב עם תמיד של שחר, וו' כבשים אח"כ, וראבר"ש אומר משמו ו' עם תמיד של שחר וא' אח"כ. וטעמייהו דכתיב "מלבד עולת הבוקר תעשו את אלה" ומאידך כתיב "ויצא ועשה את עולתו", ולכן יש לחלקם לכאן ולכאן, ר"י סבר שמקריבים אחד עם עולת הבוקר ולא יותר שמא יחלש הכה"ג ולא יוכל לעשות את עבודת היום שהיא עיקר הכפרה, וראבר"ש סובר שכיון שהתחיל יעשה שש, שמא יפשע ולא יקריב אח"כ, דלגבי עבודת היום הוא זריז ומחליף כח.

כמה אילים היו מקריבים ביוה"כ- מתני' כרבי הסובר שהיו מקריבים ביוה"כ איל אחד, והאיל האמור בתורת כהנים הוא אותו איל האמור בחומש הפקודים, דכתיב "איל אחד". אבל לראב"ש אין זה אותו איל, אלא היו מקריבים איל נוסף למוספים, ו"איל אחד" היינו שיביא ממיוחד שבעדרו, (ולרבי לומדים דין זה מ"מבחר נדריכם", ולראבר"ש צריך פסוק מיוחד שגם בקרבנות חובה צריך להביא ממיוחד שבעדרו, די"ל שדווקא נדבה צריכה להיות מובחרת כדי שתתקבל לרצון, וי"ל שדווקא חובה צריכה להיות מובחרת כדי שיצא ידי חובתו יפה).

טבילה רביעית והוצאת כף ומחתה בבגדי לבן-

ע"א. קידש ידיו ורגליו ופשט ירד וטבל עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי לבן ולבש וקידש ידיו ורגליו, ונכנס להוציא את הכף ואת המחתה.

סדר המקרא- הגמ' מבארת שהפסוק של הוצאת הכף והמחתה "ובא אהרן אל אהל מועד" שנאמר אחרי עבודות פנים לא נאמר בתורה על הסדר (משא"כ שאר הפרשה), דאי על הסדר ליכא אלא ג' טבילות וו' קידושים, וגמירי שהיו ה' טבילות וי' קידושים, אלא היה מפסיק ביניהם בטבילה שלישית ולובש בגדי זהב ועושה את אילו ואיל העם. ולרבא ילפינן מדכתיב "ופשט את בגדי הבד אשר לבש" והיינו שלבשם פעם אחרת מלבד אותה פעם.

וההפסק היה באילו ואיל העם (ולא בשעיר הנעשה בחוץ) דכתיב "ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם" מיציאה ראשונה היה עושה את אילו ואיל העם.

שריפת הפר והשעיר היתה לפני הקטרת אימורי חטאת, אע"פ שבתורה הם כתובים קודם. שכמו ש"והמשלח" היינו מעיקרא, אף "והשורף" משמע מעיקרא. ואין לומר ששניהם משמע השתא, או משום ד"והמשלח" מעיקרא משמע, או מדכתיב "יעמד חי" ילפינן שיהיה חי עד שעת כפרה, והיינו רק עד מתן דמים.

טבילה חמישית והעבודות הנעשות בבגדי זהב- קידש ידיו ורגליו ופשט וירד וטבל עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו, נכנס להקטיר קטורת של בין הערבים, ולהיטיב את הנרות (והיינו בימי שמעון הצדיק ששתי הנרות המזרחיים היו דולקים עד הערב והיה צריך לכבותם ולהיטיבם ואח"כ להדליק את הנרות, אבל בזמנים אחרים היו עושים את ההטבה בבוקר ורק ההדלקת הנרות היתה בין הרבים. תוד"ה ולהיטיב).

סיום העבודות- קידש ידיו ורגליו ופשט, הביאו לו בגדי עצמו ולבש, ומלווים אותו עד ביתו, ויו"ט היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום בלי פגע. ומעשה שליוו כל העם את הכה"ג, וכשראו את שמעיה ואבטליון הלכו ללוותם, ואמר להם הכה"ג בלשון גנאי יבואו בני העמים לשלום מפני שהיו מצאצאי סנחריב, ענו לו שמעיה ואבטליון שהם עושים מעשי אהרן שהיה רודף שלום והוא אינו עושה, דכתיב "לא תונו איש את עמיתו" והיינו שאם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשי אבותיך.

אם משלח השעיר היה פוגש את הכה"ג בשוק היה אומר לו אישי כה"ג עשינו שליחותך כדי לכבדו, ואם בביתו היה אומר מחיה חיים עשינו שליחותו. (החכמים בפומבדיתא כשהיו נפרדים היו אומרים מחיה חיים יתן לך חיים ארוכים וטובים ומתוקנים).

אתהלך לפני ד' בארצות החיים- מקום שווקים.

שנות חיים- אלו שנותיו של אדם המתהפכות עליו מרעה לטובה כגון עני שנעשה עשיר לעת זקנותו, שנראה לו כאילו עכשיו הוא מתחיל לחיות.

אליכם אישים אקרא- אלו תלמידי חכמים שדומים לנשים ענוותנים ותשושי כח, ועושים גבורה כאנשים. עוד לומדים מפסוק זה שהרוצה לנסך יין ע"ג המזבח, ימלא גרונם של ת"ח יין.

אם רואה אדם שתורה פוסקת מזרעו ישא בת ת"ח.

ע"א: בגדי כהן הדיוט כתונת מכנסים מצנפת ואבנט **מוסיף עליו כה"ג** חושן אפוד מעיל וציץ.

דיני בגדי כהונה והפרוכת והארון

הגמרא מבארת מכמה חוטים היו עשויים בגדי הכהונה והפרוכת, ועוד מדיני בגדי כהונה והארון ובדיו.

מספר החוטים בבגדי כהונה ובפרוכת-

דברים שנאמר בהם שש חוטם היה כפול שש והיינו שכל מין שבהם היו החוט שלו כפול שש, דכתיב ה' פעמים שש, אחד לומר שהם עשויים מפשתן (דכתיב "ואת מכנסי הבד שש משזר" דבר העולה בד בבד, ואילו צמר מתפצל אבל פשתן רק אם דופקים עליו הוא מתפצל. וי"א מדכתיב ביחזקאל "פארי פשתים יהיו על ראשם" ובתורה כתוב "ואת פארי המגבעות שש, ולפני שבא יחזקאל זה היה הלכה למשה מסיני, כהא דכתיב ביחזקאל "כל בן נכר (-שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים והוא-) ערל לב, וערל בשר (-שמתו אחיו מחמת מילה), לא יבוא אל מקדשי"), אחד לומר שהחוט יהיה כפול שש, אחד לומר שהחוטים יהיו שזורים, אחד לומר שגם שאר בגדים שלא נאמר בהם שש יהיה חוטם כפול שש, ואחד לומר שזה לעיכובא. דעת רבינו אפרים (תוד"ה ואימא) שמה שאנו קוראים קנבוס זה פשתן, (דאל"כ למה הגמרא לא שואלת שאולי קנבוס הוא הדבר העולה בד בבד) ואסור לתפור ממנו בגדי צמר. ורבינו חיים כהן חולק.

מקום שנאמר בו משזר היה כפול שמונה והיינו הרימונים דילפינן משזר משזר דפרוכת, (ולא לומדים מחושן ואפוד העשויים מכ"ח חוטים, דבאפוד כתיב "תעשנו" לזה ולא לאחר, או משום דכתיב "ועשית" שיהיו כל העשיות שוות, וכ"ח חוטים א"א לחלקם לשלשה חלקים שוים). וי"א שלומדים משזר משזר מהאבנט.

ע"ב. המעיל היה מי"ב חוטים, דכתיב "כליל (-גדיל) תכלת" ואין גדיל פחות משנים, ותכלת דפרוכת היינו ששה ששה, כדילפינן לעיל ששאר בגדים שלא נאמר בהם שש חוטיהם היו שזורים משששה חוטים.

הפרוכת היתה מכ"ד חוטים, מפני שהיתה מד' חוטים תכלת ארגמן ותולעת שני וששי, וכל אחד היה כפול שש, הרי כאן כ"ד.

החושן והאפוד היו מכ"ח חוטים כ"ד חוטים כנ"ל, ובכל אחד נוסף עוד חוט של זהב הרי כאן כ"ח.

המקרע בגדי כהונה לוקה, דכתיב "לא יקרע", **והמזיח חושן מעל האפוד** לוקה, דכתיב "ולא ידח", **והמסיר בדי ארון** לוקה, דכתיב "לא יסורו". ואין לומר שהכונה שיעשם באופן שהדבר לא יקרה מעצמו, מדלא כתיב "שלא יקרע" "שלא יזח" "שלא יסורו". (בדי הארון היו זזים לכאן ולכאן, דכתיב "והובא את בדיו בטבעות", ואין נשמטים לצאת, דכתיב "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו", והיה ראשם עבה ומכניס ראשם בדוחק). וכתבו התוס' (ד"ה כתיב) דהא דכתיב "ושמו בדיו" דמשמע שבנסיעת המסעות היו מכניסים את הבדים, רבינו יעקב מאורליינ"ש מפרש שהכונה ששמו את הבדים על כתפי הנושאים את הארון. והתוס' כתבו שיותר נראה לפרש שהכונה שהיו מושכים את הבדים לצד חוץ כדי שיהיו נראים בפרוכת כשני דדי אשה. וכתבו דלולי דמיסתפינא י"ל שהיו בארון ח' טבעות, בד' מהם היו קבועים הבדים תמיד, ובד' מהם היו שמים בדים בשעת המסעות כדי לשאת את הארון.

עצי שיטים עומדים- שעומדים העליון למעלה והתחתון למטה כדרך גדילתם. דבר אחר שמעמידים את ציפויים ע"י מסמורות, (ומ"מ עיקר הארון היה העץ, והציפוי בטל לעץ, ויש עליו תורת כלי, אף דבכל דוכתא העץ בטל למתכת לענין טבילה ולא דבר משום שהולכים ארי המעמיד. תוד"ה שמעמידין),

לשון אחר שלא התליעו וממילא לא נפל ציפויים. דבר אחר שיעמדו לעד ולעולמי עולמים אף שנגנזו.

ע"ב: ואת בגדי השרד לשרת בקודש- שאלמלא בגדי כהונה שעל ידם מקריבים קרבנות המכפרים על ישראל לא נשאר משונאיהם של ישראל שריד ופליט. וי"א שגורדים אותם כברייתם (-חלולים כדרך לבישתם) מכליהם, ולא כשאר יריעה שצריך שוב לחותכה למידת הלבוש ולתפור במחט, ומשרדים (-משיירים) מהם מקצת שאינו ארוג אלא הוא נארג בפני עצמו, ומחברם ע"י מעשה מחט, והיינו שביית יד שלהם נארגת בפני עצמה ונדבקת עם הבגד ומגעת עד פיסת היד, אבל את הבגדי כהונה עצמם אין עושים אותם מעשה מחט אלא מעשה אורג.

הארון- ג' ארונות עשה בצלאל, אמצעי של עץ שגובהו ט' טפחים שחיפו אותו בזהב מלמעלה, פנימי של זהב גובהו ח', וחיצוני של זהב גובהו י' ומשהו. ולמ"ד שעביו של שולי הזהב טפח כמו בשולי העץ היה גובהו י"א ומשהו, והמשהו היה בשביל הזר.

ג' זרים היו בכלי הקודש, של מזבח של ארון ושל שלחן, של מזבח סימן לכתר כהונה זכה אהרן ונטלו, של שלחן סימן לכתר מלכות (שהשלחן הוא סימן עושר, שלחן מלכים) זכה דוד ונטלו, של ארון עדיין הוא מונח וכל הרוצה יבוא ויקח, ואינו פחות מהאחרים, דכתיב "בי מלכים ימלכו". כתיב "זר" וקרינן זר, לומר שאם זכה ללמוד לשמה ולקיימה נעשית לו זיר, ואם לא זכה הרי היא זרה (-משתכחת) הימנו.

תלמיד חכם בני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו.

הכרח היראה ללימוד התורה- כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם, ונקרא נתעב. אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה, ואין בהן יראת שמים, ואמר רבי ינאי שהרי הם עושים שער לחצר למרות שאין להם חצר, שהתורה אינה אלא שער להכנס בה ליראת שמים, לכן צרך שהיראת שמים תיקדם לתורה. **ורבא ביקש מתלמידיו שלא יירשו פעמיים גיהנום** להיות יגעים ועמלים בתורה בעוה"ז ולא יקיימוה וירשו גיהנום במותם ואף בחייהם לא נהנו מעולמם. **הלומד תורה, זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מיתה, זכה משמחתו, לא זכה צורפתו** ביסורים ובגיהנום, **זכה צורפתו לחיים לא זכה צורפתו למיתה. "יראת ד' טהורה עומדת לעד", זה הלומד תורה בטהרה, והיינו הנושא אשה** וניצל מהרהור עבירה **ואחר כך לומד תורה. "עדות ד' נאמנה" נאמנה היא להעיד בלומדיה.**

מעשה רוקם ומעשה חושב- שרוקמים במקום שחושבים שמתקן הצורה ע"י צבע ואח"כ רוקם במחט. **וי"א רוקם מעשה מחט, חושב מעשה אורג** שהיו ליריעה ב' קירות ועל כן **היו בה ב' פרצופות** שאינם דומות זו לזו, פעמים שמצד אחד דמות ארי ומהצד השני דמות נשר.

דיני כהנים גדולים ושאלה באורים ותומים

ע"ג. נשאלים באורים ותומים כשהכה"ג לבוש בשמונה בגדים.

משוח מלחמה כהא דכתיב "ונגש הכהן ודיבר אל העם", **אין בנו משמש תחתיו** והיינו שאין בנו קודם לכל אדם, **ואינו משמש לא בח' בגדים משום איבה דכה"ג** אבל מדאורייתא הוא ראוי לכך, **ולא בד' בגדים דמעלין בקודש, וי"א שמשמש בח' בגדים ונשאל בהם** ע"י המלך אם לצאת למלחמה.

דברים שבין כה"ג לכהן הדיוט- כה"ג מביא פר הבא על כל **המצוות** אם חטא בהעלם דבר ועשה דבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת (ואילו הדיוט מביא כשבה או שעירה כשאר יחיד שבישראל), **ופר יוה"כ, ועשירית האיפה** שבכל יום, **לא פורע** ראשו לגדל שיער מחמת אבילות, **ולא פורם אלא מלמטה** בשיפולי בגדיו, **ואינו מטמא לקרוביו** (אבל הדיוט נטמא לקרובים האמורים בפרשה), **ומוזהר על הבתולה** בעשה, **ומוזהר על האלמנה** בלאו, **ומחזיר את הרוצח** במיתתו, **ומקריב אונן ומ"מ אינו אוכל ואינו חולק כשהוא אונן, נוטל חלק בראש ומקריב חלק בראש, ומשמש בח' בגדים, ופטור על טומאת מקדש וקדשיו, וכל עבודות יוה"כ אינם כשרות אלא בו. וכל דינים אלו נוהגים אף במרובה בגדים** (-כהנים גדולים ששימשו מיום שנגנז שמן המשחה), **חוץ מפר הבא על כל המצוות. וכולם נוהגים במשוח שעבר** (כגון אם אירע פסול בכה"ג ומינו אחר תחתיו, ולאחר זמן חזר הראשון לעבודתו ועבר זה ממשיחותו), **חוץ מפר יוה"כ ועשירית האיפה** שאין להקריב שתים אלא אחת, **וכולם אין נוהגות במשוח מלחמה, אלא שלא פורע ולא פורם ואינו מיטמא לקרוביו ומצווה על הבתולה ומוזהר על האלמנה, ומחלוקת רבי יהודה ורבנן אם מחזיר את הרוצח,** (והא דתני שההורג כה"ג או כה"ג שהרג אינו יוצא משם לעולם, ואינו יוצא במיתת משוח מלחמה אף לרבנן, או במיתת משוח מלחמה לרבי יהודה, י"ל שעיקר הדבר תלוי בכה"ג, ולכן רק אם לא היה כה"ג בזמן הרציחה יוצא ע"י אלו, או שבכל אופן יוצא ע"י אלו, ואיירי התם כשאין שם משוח שעבר ומשוח מלחמה. תוד"ה וכולן).

כיצד שואלים באורים ותומים- השואל פניו כלפי הנשאל - הכהן, **והנשאל פניו כלפי שכינה** -האורים ותומים והשם המפורש שבתוך החושן. **השואל אומר ארדוף אחרי הגדוד הזה, והנשאל אומר כה אמר ד' עלה והצלח, ולרבי יהודה א"צ לומר כה אמר ד' אלא רק עלה והצלח.**

ע"ג: אין שואלים בקול רם, ולא מהרהר בליבו, אלא כמ"ש לגבי חנה "וחנה היא מדברת על ליבה". אין שואלים שני דברים כאחד אלא לאחר השיבו לו על הראשון שואל על השני, **ואם שאל על שנים אין מחזירים תשובה אלא על הראשון, (ולדוד ענו על השני מפני ששאל שלא כסדר), ואם הוצרך הדבר לשנים** -שאין שהות להמתין, **עונים לו על שניהם, ואע"פ שגזירת נביא חוזרת** כגון של יונה בן אמיתי, **גזירת אורים ותומים אינה חוזרת, ונקרא שמם אורים לפי שמאירים את דבריהם, ותומים לפי שמשלימים את דבריהם,** (ובפילגש בגבעה לא נענו בשני הפעמים הראשונים שינצחו, אלא רק בפעם השלישית).

לרבי יוחנן היו האותיות בולטות אבל לא זזות ממקומם, והכה"ג היה מצרפם, **ולריש לקיש היו מצטרפות, והא דתניא שאין שואלים באו"ת אלא לכהן המדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו, היינו מפני שזכותו היה מסייע** שהאותיות היו בולטות או מצטרפות רק אם הוא היה כשר וראויה שכינה לשרות עליו. **ואות צ' היתה כתובה שם כיון שהיה כתוב בהם אברהם יצחק ויעקב, וט' היתה כתובה כיון שהיה כתוב בהם שבטי ישורון.**

אין שואלים אלא למלך ולאב"ד ולמי שהציבור צריך בו.

יום הכיפורים:

מצות עינוי ביוה"כ

סדר המסכת- בהתחלה מבוארים דיני שבעת ימים קודם יוה"כ, ואח"כ סדר ליל יום הכפורים, ואח"כ סדר עבודת היום, ובפרק זה מבוארים דיני יוה"כ לענין איסור והתר. תוד"ה יום.

כתיב "אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכיפורים הוא מקרא קודש יהיה לכם ועניתם את נפשותיכם", ולמדו חז"ל מן הפסוקים שעינוי היינו להמנע מאכילה שתיה רחיצה נעילת הסנדל ותשמיש המיטה, ופרטי דינים אלו ומקורם יבואר להלן.

יוה"כ אסור באכילה שתיה רחיצה סיכה נעילת הסנדל ותשמיש המיטה, ואין כרת אלא על אכילה ושתיה, (ושאר עינויים ילפינן מהא דכתיב ה' פעמים בתורה לשון עינוי, ושתיה בכלל אכילה. ע"ו.).

לר"א מלך וכלה מותרים לרחוץ פניהם, לפי שהמלך דרכו ושבחו להיות נאה דכתיב "מלך ביופיו תחזינה עינך", וכלה צריכה נוי עד שתתחבב על בעלה, ול' יום היא קרויה כלה, **ויולדת מותרת בנעילת הסנדל** מפני שהצינה קשה לה, **וחכמים אוסרים.**

שיעור אכילה לעונש כרת הוא ככותבת הגסה עם גרעינתה, ושיעור שתיה לעונש כרת הוא מלוא לוגמיו, וכל האוכלים מצטרפים לשיעור כגרוגרת וכל המשקים מצטרפים לשיעור מלוא לגמיו, אמנם אכילה ושתיה אין מצטרפים.

האוכל ושותה כשיעור ענוש כרת, והאוכל ושותה **פחות מכשיעור**, לריו"ח חצי שיעור (כלומר פחות מכשיעור) אסור מן התורה, דכיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל, וכתבו התוס' (ד"ה כיון) שכוונת ריו"ח שאיסור חצי שיעור נלמד מהפסוק "כל חלב", אלא שלולא הסברא דחזי לאיצטרופי לא היינו לומדים זאת מהפסוק (אלא היינו מרבים רק חלב כוי). ולר"ל חצי שיעור מותר מן התורה, דלא חשיב אכילה, ואסור מדרבנן.

ע"ד. האם שבועה חלה על דבר האסור- האומר שבועה שלא אוכל היום ואכל מאכלות אסורות, חייב קרבן שבועה (ור"ש פוטר דס"ל ששיעור כזית לא נאמר אלא לחיוב קרבן, אבל מלקות חייבים בכל שהוא). הגמרא מבארת שמדובר שכלל דברים המותרים עם המאכלות אסורות דמיגו שהשבועה חלה על הדברים המותרים היא חלה גם על הדברים האסורים, (ור"ש לית ליה איסור כולל ולא אמרינן מיגו), דאל"כ לא חיילא שבועה כיון שכבר מושבע ועומד מהר סיני. ולר"ל אייירי שמפרש שאוסר גם חצי שיעור ואליבא דרבנן, או כר"ע שסתם שבועה היא על כל שהוא ואכל חצי שיעור, (דאיתא בשבועות שהנשבע שלא יאכל ואכל כל שהוא, ר"ע מחייב וחכמים פוטרים, וא"כ לרבנן אייירי במפרש ולר"ע אפילו בסתם), ואע"פ שאסור מדרבנן חלה השבועה, ומה שמצינו שאין נוהגת שבועה באינם ראוים לעדות כמלך דתנן לא מעיד ולא מעידין אותו, או כמשחק בקוביא -ערבון, דהוי גזלן מדרבנן ופסול לעדות, דלא הוי גזלן דאורייתא אלא שגזל מידו, כמו "ויגזול את החנית מיד המצרי", ואע"פ שפסולים מדרבנן, התם אחרי שנפסלו לעדות לא קרי ביה "אם לא יגיד" כיון שאינו בר הגדה, ובעינן מי שעדותו יכולה להועיל לבעל דין.

חלב כוי וחצי שיעור אסור ואין בו כרת, דאיתרבי מכל חלב, לר"ל קרא אסמכתא ואף כוי אינו מקרא דאין הפסוק מרבה ספק, דכלפי שמיא גליא. רש"י. (וכתבו התוס' (ד"ה כוי ספיקא) שלא הכריעו חכמים מהו כוי לפי הסימנים בקרנים המבוארים בחולין נ"ט; , מפני שלא היה ברור לחכמים האם הסימן שהיה קרניה פגומות והפגמים סמוכים זה לזה מתקיים בכוי או לא. עוד כתבו התוס' (ד"ה איצטריך) שדווקא בדבר שלכולם יש את אותו הדין, כמו בכוי שאם אחד הוא חיה כולם חיות, לא איצטריך קרא לרבות ספק, אבל בדבר שלא כולם אותו דבר, כגון ספק אם השיער הלבן קדם לבהרת או הפוך, איצטריך קרא לרבות ספק, וכן בספק עשירי ספק תשיעי, וכן בטומטום, (אבל אנדרוגינוס כולם דינם שוה)). **ולריו"ח** י"ל דכוי בריה **בפני עצמה** ואינו ספק חיה ספק בהמה (תוד"ה כוי בריה), **וע"כ אינו** אסמכתא ושניהם מדאורייתא אסורים.

ע"ד: מה הכונה עינוי- העינוי שאסרה תורה הוא אכילה ושתיה. ואין הכונה שישב בחמה ובצינה ויצטער, דכתיב התם "תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו" מה מלאכה שב ואל תעשה אף עינוי שב ואל תעשה, ואין לומר שהכונה שאם יושב בחמה או בצינה יהיה אסור לו ללכת משם, דכמו שבמלאכה כל מלאכה אסורה, אף בעינוי האיסור הוא תמיד. ובברייתא אחרת לומדים שהכונה לעינוי מאכילה ושתיה, שכמו שמלאכה היא דבר שחייבים עליו במקום אחר, ה"ה עינוי, והיינו אכילה שחייבים עליה בפיגול ונותר, ומדכתיב "תענו" ו"ועיניתם" לומדים שהעינוי כוללת גם אכילת טבל (למרות שאין בו חיוב כרת אלא מיתה) ונבילה (למרות שאין בה חיוב מיתה) וחולין (למרות שאין לאו באכילתם) ותרומה (למרות שיש מצוה באכילתה) וקדשים (למרות שיש איסור להותיר מהם). ואם תאמר שכוונת התורה לעינוי כמו בעריות, י"ל שלומדים מדכתיב "והאבדתי את הנפש" שהכונה לעינוי שיש בו אבידת נפש בתוך הגוף. ולתנא דבי רבי ישמעאל לומדים מ"ויענך וירעיבך" שהכונה לעינוי של רעבון, ואין לומדים מ"אם תענה את בנותי" דקאי אתשמיש, דהתם זה עינוי של יחיד ומן ויוה"כ זה עינוי של כל ישראל, ואין לומדים מ"וירא את עניינו" והיינו פרישות דרך ארץ, דהתם זה עינוי בידי אדם, וכאן זה עינוי בידי שמים.

המאכילך מן למען ענותך- לפי שאין לו פת בסלו, וי"א לפי שמראה העין מועיל לשביעה מהאכילה, מכאן רמז לסומים שאוכלים ואינם שבעים, ומכאן לומדים שמי שיש לו סעודה יאכלנה ביום.

טוב מראה עיניים באשה יותר מגופו של מעשה.

ע"ה. היין מביא לזנות, וי"א שמביא לידי גזל.

דאגה בלב איש ישחנה- י"א יסיחנה מדעתו, וי"א שישיחנה לאחרים שמא ישיאוהו עצה.

נחש עפר לחמו- י"א שבכל דבר טועם טעם עפר, וי"א שאין דעתו מיושבת עליו עד שיאכל גם עפר.

מידת הקב"ה שאע"פ שקילל דואג למי שקללו, נחש שבכל מקום יש לו מזונות, כנען אוכל משל אדונו, אשה הכל רצים אחריה, אדמה הכל ניזונים ממנה.

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חינם- י"א דגים שאכלו חינם שהיה הקב"ה מזמין להם בכדיהם, אבל בעריות לא היו פרוצים, וי"א שדגה היינו עריות (לישנא מעליא) שהיו מותרות להם. בוכה למשפחותיו- לכו"ע היינו על עריות שנאסרו להם.

ביאור כמה פסוקים ועניינים בירידת ואכילת המן והשליו

את הקישואים וכו'- י"א שכל הטעמים טעמו במן חוץ מאלו, וי"א שבכל המינים טעמו טעמו וממשו, ובאלו רק טעמו ולא ממשו מפני שהם קשים למעוברות ומניקות.

כזרע גד- עגול כגד, וי"א דומה להגדה שמושכת לבו של אדם, וי"א שמגיד לישראל אי בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון, דכתיב "וימודו בעומר" שכולם מצאו עומר לגולגולת, וממילא היו בודקים מי מביניהם ליקט עוד עומר לגולגולת, ומגיד לישראל מה בחורים ובסדקים שאם היה ויכוח על עבד אם הוא גנוב או לא, או על אשה אם סרחה, היו רואים היכן ירד המן, אם בבית האדון הראשון או השני, ובאשה אם בבית בעלה או בית אביה.

לבן- כמרגלית, ולפי שמלבין עוונותיהם של ישראל שמתוך שהיו דואגים שמא לא ירד למחר היו משעבדים את ליבם למקום.

צדיקים ירד המן בפתח בתיהם ורשעים במרחק.

לצדיקים לחם, לבינוניים עוגות, והרשעים טחנו בריחיים.

המן ירד עם תכשיטי נשים -בשמים להתקשט בהם, ועם ציקי קדרה - תבלין לתבשיל ערב ומבושם, ועם אבנים טובות ומרגליות ומהם הביאו נדבה.

והנשיאים הביאו את אבני השוהם- נשיאים ממש -עננים.

והיה טעמו כטעם לשד השמן- שהיו מוצאים בו כמה טעמים כמו שתינוק מוצא בשד מיני טעמים שהאם אוכלת. **וי"מ שכמו** שהשד מתהפך לכמה גוונים כך המן היה מתהפך לכמה טעמים.

בשר ששאלו שלא כהוגן שהרי היה להם מקנה רב ירד להם שלא כהוגן בערב שא"א להכינו עד זמן הסעודה, משא"כ לחם ששאלו כהוגן דא"א לחיות בלא לחם ירד בבוקר, ולימדה תורה דרך ארץ שיאכל בשר בלילה, ומ"מ יאכלה כעין יממא -לאור האבוקה.

ע"ה: בתחילה היו ישראל דומים לתרנגולים שמנקרים באשפה עד שקבע להם משה זמן סעודה בבוקר ובערב.

בינוניים מתו מהבשר מיד, ורשעים היו מצטערים והולכים עד חודש ימים, ונתחייבו שונאיהם של ישראל שחיטה.

השלו היה טעון שחיטה, וירד שטוח על הארץ.

נצטווה משה על הושט והקנה, רוב אחד בעוף ורוב שניים בבהמה.

טעם המן לנערים לחם לזקנים שמן לתינוקות דבש.

צדיקים היו אוכלים את השליו בשלוה, ורשעים דומה להם לקוצים.

ד' מיני שליו היו.

המן היה עליו טל מלמעלה וטל מלמטה, כאילו הוא מונח בקופסה.

מחוספס- שנימוח על כף היד, וי"א שנבלע באברים, והא דכתיב "ויתד תהיה לך וכו' ", היינו מדברים שתגרי אומות העולם מכרו להם. וי"א שאף הם נבלעו באברים שהיה המן מפיגם, אלא שאחרי שסרחו והתלוננו "ונפשנו קצה בלחם הקלוקל" הטריחם הקב"ה ללכת ג' פרסאות להיפנות, והיו נפנים לאחוריהם כי ידעו שאין הענן חוזר **ולא לשאר הצדדים** שמא ילכו לשם הענינים, ואותם שלפנים צריכים ללכת לסוף המחנה מאחור, **וחששו ישראל שהמן יתפח במעיהם.**

ע"ו. יהושע ירד לו מן כנגד כל ישראל כשעלה עם משה לתחומי הר סיני והמתין לו שם ארבעים יום.

לא ירד המן פעם בשנה אלא כל יום, כדי שיכוונו ליבם אביהם שבשמים, משל למלך וכו', וי"א מפני שהיה נאכל חם, וי"א מפני משאוי הדרך.

המן גבוה ס' אמה, (ר"א המודעי, ולמד מהמבול שהיה ט"ו אמה מעל ההרים, ובבקעה היה יותר, ומידה טובה מרובה), והיה מתגבר ועולה עד שהיו רואים אותו כל מלכי מזרח ומערב, ולפי זה כוס של דוד לעת"ל יהיה של רכ"א לוג.

שתיה בכלל אכילה דכתיב "ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך וכו' וביין ובשיכר וכו' ואכלת". הגמרא שואלת אולי הכונה שיאכל אותם ע"י אניגרון, ושיכר שהוא דבר המשכר היינו דבילה קליעית, כדמצינו שהאוכל דבילה קליעית או שותה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב משום "שיכר אל תשת", אלא לומדים שיכר שיכר מנזיר. ובכריתות מבואר שרבי יהודה לא לומד גז"ש זו, ולדבריו צ"ל שמסברא שתיה בכלל אכילה, כדאמרי אינשי תא ונטעום מידי והולכים לאכול ולשתות. אי נמי רק לחייב בביאת מקדש רבי יהודה לא לומד מהגז"ש, אבל לגבי מעשר שני ר"י לומד מהגז"ש. תוד"ה גמר.

ע"ו: תירוש היינו יין, (ונקרא יין מפני שהוא מביא ניאוף, שזה גורם לפורענות, וזה מביא **יללה לעולם** ויין הוא לשון תאניה ויללה, **ונקרא תירוש** מפני שכל המתגרה בו נעשה רש. והא דכתיב "תירש" לומר שאם זכה לשתות לפי מידה **נעשה ראש** שזה מפקח ליבו בחכמה, **ואם לא זכה נעשה רש.** זכה משמחו לא זכה מששמו), ומ"מ הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה -פירות חדשים תפוחים וענבים, **ומותר ביין** בן ארבעים, משום שבנדרים הולכים אחרי לשון בני אדם ואין דרך בני אדם לקרוא ליין תירוש.

מניעת סיכה ורחיצה נחשבים עינוי כדמצינו שאמר דניאל "לחם חמודות (-אפילו זה העשוי מחיטים נאות ונקיות) לא אכלתי, ובשר ויין לא בא אל פי, וסוך לא סכתי", וכתיב "ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת את ליבך להבין ולהתענות לפני אלוקיך נשמעו דבריך ואני באתי בדבריך". ואין ללמוד רחיצה מ"ותבוא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו" ומים הם מבחוץ כמו שמן, דפסוק זה נדרש להיפך, לומר שסיכה בשתיה ביוה"כ ללמוד שמן ממים ולא מים משמן. וכתבו התוס' (ד"ה דתנן) שבשבת פ"ו איתא שהלימוד שסיכה כשתיה אין זה ראיה לדבר אלא זכר לדבר. ובנדה ל"ב יליף שהסך כשותה מ"ולא יחללו את קדשי בני ישראל", ואב"א מדכתיב "ותבוא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו", ואף שעדיף ללמוד מהתורה, כוונת האב"א שגם אם לא היה פסוק לאסור סיכה מדאורייתא היה ראוי לאסור מדרבנן, אי נמי קרא ד"ולא יחללו" זה אסמכתא בעלמא. ודעת ר"ת שרק אכילה ושתיה אסורים מדאורייתא, ושאר ענוייים אסורים מדרבנן, ולכן מי שהיה מלוכלך בטיט וצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש, ומי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש, ומותר לאדם לסוך בחלב, דלא אשכחן שאסור סיכה כשתיה אלא ביוה"כ ובתרומה ובאיסורי הנאה, אבל בחלב שהוא מותר בהנאה מותר, ובתרומה אסור משום האסמכתא ד"ולא יחללו", וביוה"כ אסרו משום תענוג, אבל משום רפואה או היכא שידיו מלוכלכות וכל היכא שאינו בשביל תענוג מותר.

ע"ז. מעשה דדניאל וגבריאל- דניאל התענה ג' שבועים על ביטול בנין בית המקדש, והגיע אליו המלאך גבריאל ואמר לו שנכנס בזכותו לתוך הפרגוד, לאחר שבגלל שעבדו ע"ז יצא לאחורי הפרגוד, שיחזקאל נתנבא שרוח אלוקים לקחה אותו לירושלים לפתח העזרה הצפוני, וראה שם כ"ה איש משתחווים לשמש, והיו פורעים עצמם ומתריזים כלפי ההיכל, ורצה הקב"ה להעניש את כולם, ואמר לגבריאל שיזרוק גחלים על ירושלים, וגבריאל אמר לכרוב שיביא לו את הגחלים, ומחמת זה נצטננו הגחלים בינתים, ובזכות זה נשאר מישראל שריד ופליט, ואמר גבריאל שהוא עשה את הציווי, והוציאוהו מתוך הפרגוד והכוהו שישים מכות בפולסא דנורא, בגלל שאם עשה למה לא עשה את השליחות כמו שנצטווה, וגם בגלל שאין משיבים על שליחות רעה, ושימש שר פרס דוביאל במקום גבריאל כ"א יום, ונתנו לו בשכרו כ"א מלכים ונמל מלוכה שמעלים משם מרגליות, **וביקש לגבות מס מישראל ומת"ח** וכתבו לו, ואמר גבריאל סנגוריא על ישראל שיש להם זכות של נשות הת"ח שמנדדות שינה בעולם הזה וזוכות לעוה"ב, ולא קיבלו, ואמר שאם היו כל חכמי האומות בכף מאזנים אחת ודניאל בשניה הרי הוא מכריע את כולם, ובזכות הסנגוריא החזירוהו, ורצה לקחת האיגרת מדוביאל ובלעה, ולא היתה חתומה או שנמחקה החתימה בבליעה, ולכן יש שנותנים מס לפרס ויש שאינם נותנים, וביקש לבטל גזירת גלות יון ולא שמעו לו.

עוד אפשר ללמוד ש**מניעת רחיצה נחשב עינוי** ממה שאמר שלמה לאביתר הכהן "וכי התענית בכל אשר התענה אבי", ובדוד כתיב "כי אמרו העם רעב ועיף וצמא במדבר", רעב ללחם, צמא למים, ועיף מרחיצה דכתיב "מים קרים על נפש עיפה", ואין הכונה לשתיה דהא לא כתיב "בנפש עיפה". וכן הכונה בדוד לנעילת הסנדל, דכתיב "ודוד הולך במעלה הזיתים עולה ובוכה וראש לו חפוי והוא הולך יחף", ויחף היינו בלא סנדל דכתיב "מנעי רגלך מיחף וגרונך מצמאה" והיינו מנע עצמך מן החטא כדי שרגליך לא יהיו יחפות, ומנע לשונך מדברים בטלים כדי שגרונך לא יהיה צמא. (והא דכתיב "ונעלך תחלוץ מעל רגליך" וכתיב "ויעש כן הלוך ערום ויחף" היינו ללכת במנעלים המטולאים, כמו שערום אינו לגמרי אלא בבגדים בלויים).

ע"ז: מניעת תשמיש נחשב עינוי דכתיב "אם תענה את בנותי" והיינו מניעת תשמיש. (ואם תקח נשים על בנותי הכונה שיקח נשים שיהיו צרות לבנותיו). והא דכתיב "וישכב אותה ויענה" היינו מביאות אחרות שלא בא עליה בעונתה בימים שעמדה אצלו. וי"מ שבא עליה שלא כדרכה, ורש"י מקשה על פירוש זה.

איסור רחיצה וסיכה-

אסור לרחוץ אף מקצת גופו, ואם היה מלוכלך מטיט וצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש, וכן בסיכה אסור מקצת גופו, ואם יש לו חטטים סך כדרכו ואינו חושש.

מדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק, משום שרוח רעה שורה על הידים שלא נטלם שחרית, ושם השד **שיבתא.** רש"י. (ודעת ר"ת (תוד"ה משום) שאף בלא נתינת פת לתינוק מותר ליטול ידיו שחרית ביוה"כ, דלא גרע מאם היו ידיו מלוכלכות, שהרי לפני נטילה אינו רשאי ליגוע בפיו וחוטמו ואזניו ועיניו, ושיבתא היינו רוח ששורה על האוכל כשבא לתת פת לתינוק בן ד' וה' שנים וחונקתו אם לא נטל ידיו באותה שעה אע"פ שכבר נטלם שחרית, והעולם אין נזהרים בזה מפני שרוח זו אינה שורה במלכויות אלו, כמו שאין נזהרים על הגילוי ועל הזזוגות). ושמאי נמנע מלהאכיל בידו אחת, וגזרו עליו בשתי ידים.

מעבר בתוך מים-

ההולך להקביל פני אביו או רבו או מי שגדול הימנו עובר עד צווארו במים. הגמ' מסתפקת אם רב לתלמיד מותר או שאסור.

שומרי פירות עוברים עד צווארם במים ואינם חוששים.

רב יוסף התיר לעבור במים לבוא לדרשה, ואביי התיר אף לחזור כדי שיבואו לשנה הבאה, וי"א איפכא.

מותר לעבור עד צווארו כדי לשאול דבר הלכה, ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו להגביה שולי חלוקו על זרועו, דאינו נראה כמלבוש אלא כנושאו על כתיפו, והיוצא בטלית מקופלת על כפתו בשבת חייב חטאת, ודווקא במים עומדים אבל בנחל אף בחול אין מותר אלא עד מתנים משום סכנה.

הנחל העתיד לצאת מבית קדשי הקדשים לא יוכלו לעוברו לא בהליכה ולא בשחיה ולא בספינה קטנה או גדולה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בתוכו. בתחילה הנחל יהא דומה לקרני חגבים, וכשיגיע לפתח ההיכל יהיה כחוט של שתי, וכשיגיע לפתח האולם יהיה כחוט של ערב, וכשיגיע לפתח העזרה יהיה כפי פך קטן, ומשם ואילך הוא מתגבר ועולה עד שמגיע לפתח בית דוד שאז הוא נעשה כנחל שוטף שבו טובלים זבים וזבות ונדות ויולדות.